

ก้าวไปด้วยกัน

จุลสารเพื่อชุมชนพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระรัตนวชิรมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (องค์การมหาชน)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2550 - มกราคม 2551

บทสัมภาษณ์พิเศษ อธิการบดีว่ากล่าวการกระทรวงวัฒนธรรม

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ

ภาพปก : หุ่นไม้เผ่าอิบิเบีย (Ibibio) ประเทศไนจีเรีย

ภาพเมื่อครั้งเสด็จพิธีภัณฑวัดโหลหินหลวง เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2542

**จุลสารก้าวไปด้วยกัน ขอดวยาลัยแต่
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์**

ภาพปก : หุ่นไม้เผ่าอิบิบบิโอ (Ibibio) ประเทศไนจีเรีย
ชนเผ่าอิบิบบิโอ (Ibibio) มีชื่อเสียงในการสร้างตัวหุ่นให้ดูเสมือนจริง สามารถขยับแขนได้ ชาวอิบิบบิโอจะนำหุ่นมาแสดงในงานเฉลิมฉลองวาระต่างๆ นายวิลเลียม อาร์ บาสคอม (William R. Bascom) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน เก็บสะสมเมื่อปี 1944 ปัจจุบันจัดแสดงในนิทรรศการ “จากผู้สร้างงานหัตถกรรม” พิพิธภัณฑสถานมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ สหรัฐอเมริกา

จุลสารเพื่อชุมชนพิพิธภัณฑ

“ขออำนาจ คุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน
สากลโลก อำนาจพรให้สมาชิกชุมชนพิพิธภัณฑท้องถิ่น
มีกำลังกายกำลังใจแข็งแรง พร้อมทั้งจะก้าวไปด้วยกันต่อไป
อย่างมั่นคง”

คำอำนวยการ จาก ดร.ปรัตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล
ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ขออนุญาตเป็นตัวแทนคณะทำงานโครงการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่นและ
บรรดาคอลัมนิสต์ กล่าวสวัสดิ์ปีใหม่แก่ผู้อ่านและชาวพิพิธภัณฑทุกท่านคะ

“ก้าวไปด้วยกัน” เล่มแรกถือกำเนิดขึ้นในปี 2547 เราผ่านร้อน
ผ่านหนาวและพยายามยืนอย่างมั่นคง จนถึงฉบับที่อยู่ในมือท่านขณะนี้
เป็นเล่มที่ 13 แล้ว ใน 4 ปีที่ผ่านมา นอกจากจะขอขอบคุณบรรดาผู้อ่าน
ที่ยังติดตามจุลสารของเราเสมอมาแล้ว ที่สำคัญคือต้องขอบคุณเหล่าคอลัมนิสต์
ทั้งหน้าเก่าและหน้าใหม่ใจดีทุกท่าน ที่แวะเวียนเข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้
ประสบการณ์ที่มีประโยชน์ให้กับผู้อ่านกันอย่างแข็งขัน ถ้าหากติดตามอ่านกัน
ตั้งแต่ฉบับแรกมาจะสัมผัสได้ว่าทีมงานพยายามอย่างเต็มกำลังที่จะปรับปรุง
จุลสารเล่มเล็กๆ เล่มนี้ให้หน้าอ่านมากขึ้น

จึงขอยืดหลักแบบที่ว่า “น้อย นิ่ง และเนิ่นนาน” ปีใหม่นี้เราจึง
เปลี่ยนแปลงในเรื่องกำหนดเวลาออกจุลสารจากเดิมพิมพ์ทุก 3 เดือน เป็นทุก
4 เดือน ด้วยเหล่าคอลัมนิสต์ล้วนแต่มีนาหาภารกิจแบบเต็มไม้เต็มมือ แม้จะพบ
หน้าค่าตากันน้อยลง แต่ยืนยันได้ว่าสาระความรู้และความรื่นรมย์ยังคงครบถ้วน
เหมือนเดิม เช่นเดียวกับคุณชีวลีสิทธิ์ บุญยเกียรติ บรรณารักษ์ไฟแรงที่ขอชวน
ปากกาช่วยขณะ และส่งมอบหน้าที่ต่อให้ดิฉันแทน แม้จะเปลี่ยนคนแต่เรื่องราว
เนื้อหาแน่นด้วยสาระ และลีลาสำนวนเฉพาะตัวแบบคุณชีวลีสิทธิ์ยังไม่ได้หายไปไหนแน่นอน โปรดติดตามกันต่อไป

ฉบับปีใหม่นี้ ขอเริ่มต้นปีด้วยบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงไซศรี ศรีอรุณ
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ที่พยายามผลักดันงานพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่นผ่านโครงการวัฒนธรรมสายใยชุมชน ท่านไม่ได้ให้สัมภาษณ์เฉพาะเรื่อง
การทำงานแต่เพียงอย่างเดียว ใครอยากทราบกิจกรรมยามว่างของท่านเป็น
อย่างไร โปรดอย่ารอช้า รีบพลิกไปอ่าน

ดิฉันได้รับจดหมายจากชาวชุมชนพิพิธภัณฑ์ที่เขียนมาบอกเล่าและ
ให้ความเห็นเรื่องราวต่างๆ สู้กันฟัง เริ่มด้วย จดหมายของ ผศ.ทำนุ วรวงษ์ไชย ที่
เขียนมาแนะนำพิพิธภัณฑ์ที่บ้านหนองบัวโคก จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งทางกอง
บรรณาธิการจะรีบดำเนินการปรับปรุงต้นฉบับเรื่องราวให้กะทัดรัด และจะได้
ประชาสัมพันธ์ให้ชาวชุมชนพิพิธภัณฑ์ได้ทราบกันในคอลัมน์แนะนำพิพิธภัณฑ์
ซึ่ง ผศ.ทำนุเองก็ทั้งท่ายั่วว่า หากท่านใดมีความประสงค์จะไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์
ที่จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านท้องถิ่น อาจารย์ยินดีเป็นวิทยากรนำชม
ให้โดยไม่คิดค่าตอบแทน สามารถติดต่ออาจารย์ได้ที่เบอร์ 085 774 8773

ส่วนอีกฉบับ คุณจณัญญา นฤตศาสตร์ เขียนมาชวนให้ชาวพิพิธภัณฑ์
ไปชมสิ่งใหม่ที่เกิดจากสถาบันการเรียนรู้และสร้างสรรค์ นั่นคือ พิพิธภัณฑ์การ
เรียนรู้ ซึ่งจะเปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าชมในวันที่ 2 เมษายน 2551 เธอเห็นว่า
อยากให้เราชาวชุมชนพิพิธภัณฑ์ให้ความสนใจกันให้มากกว่านวัตกรรมใหม่ๆ
ที่สร้างโดยหน่วยงานนี้ เข้าไปชมแล้วคิดเห็นอย่างไรพวกชีวิตจรณได้ โดยส่งตรง
ไปยังหน่วยงาน และเธอยังหวังเล็กๆ ในท้ายจดหมายว่า อยากให้พิพิธภัณฑ์เป็น
ที่สอนให้คนคิด พิพิธภัณฑ์ต้องให้ข้อมูลที่ชัดเจน พุดง่าย ๆ ข้อมูลต้องแน่น และ
ที่สำคัญรับใช้สังคม

เช่นกัน ดิฉันก็ปรารถนาให้จุลสารนี้เป็นเวทีที่ชาวพิพิธภัณฑ์และผู้อ่าน
มาทำความรู้จักกัน ส่งข่าวคราวแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน จุลสารเล่มนี้
เปิดกว้างสำหรับผู้อ่านและชาวพิพิธภัณฑ์ทุกท่าน สามารถส่งข่าวประชาสัมพันธ์
กิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ของท่านไปที่เรา นอกจากจุลสารแล้วเรายังมีเว็บไซต์
(www.sac.or.th/museumdatabase/) ที่ยินดีประชาสัมพันธ์กิจกรรมและ
พิพิธภัณฑ์ของท่าน ส่วนผู้อ่านที่รักงานขีดเขียนและต้องการแบ่งปันเรื่องราว
เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ โปรดอย่าเก็บความสุขใจไว้คนเดียว เรายินดีเผยแพร่เรื่องราว
ของท่าน ว่าแล้วก็หยิบปากกาเขียนกันเลย ดีไหมคะ

กรมศิลปากรเรียกเครื่องพิพิธภัณฑ์ ปรับ กายภาพ-เทคโนโลยี-การตลาด

นายเกรียงไกร สัมปชชิลิต อธิบดีกรมศิลปากร เปิดเผยว่า ขณะนี้
กรมศิลปากรกำลังทำแผนพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โดยจะนำร่องพัฒนา
1-2 แห่งก่อน เพื่อให้เกิดผลชัดเจน โดยจะพัฒนาทางกายภาพ เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก
และปรับปรุงกระบวนการถ่ายทอดให้ทันสมัย ขณะนี้กำลังคัดเลือก
โมเดลที่จะนำไปใช้ในปี 2551-2552 จากนั้นจะจัดทำแผนพัฒนาเพื่อนำไปใช้
พัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทั่วประเทศ 44 แห่ง ทั้งนี้ การพัฒนาพิพิธภัณฑ์
เป็นความต้องการของรัฐบาล และประชาชนที่หวังเห็นความก้าวหน้าของ
พิพิธภัณฑ์ของไทย นอกจากการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กรมศิลปากรจะทำ
พิพิธภัณฑ์กาญจนาภิเษก คลองห้า จ.ปทุมธานี ให้เสร็จ เน้นส่งเสริมให้เป็น
พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ขนาดใหญ่ อีกทั้ง จะกระจายหรือส่งมอบ
พิพิธภัณฑ์บางแห่งให้ท้องถิ่นที่มีความพร้อมร่วมดูแลบริหารจัดการแทน
กรมศิลปากร

นางสมลักษณ์ เจริญพจน์ รองอธิบดีกรมศิลปากร กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ที่
จะนำร่องพัฒนานั้น ไม่ใช่การปรับแค่หน้าตา แต่ต้องปรับเนื้อหาการแสดง
นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ ทำการตลาดร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อดึง
นักท่องเที่ยวเข้ามา เชื่อว่าไทยแข่งขันกับประเทศอื่นได้ เพราะมีทรัพยากรที่
น่าสนใจกว่าหลายประเทศ อย่างประเทศสิงคโปร์ที่เดิมไม่ได้พัฒนาด้าน
พิพิธภัณฑ์เลย แต่ช่วงไม่กี่ปีนี้ได้ทุ่มงบประมาณพัฒนาจนทันสมัยและ
น่าสนใจมาก

(มติชน วันที่ 21 พฤศจิกายน 2550)

เปิดแล้ว...พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้

พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ สถาบันการเรียนรู้และสร้างสรรค์ (สรส.) แหล่งเรียนรู้นอกระบบที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้คิด ตั้งคำถาม ค้นหา จุดประกาย ความอยากรู้อยากเห็น การค้นพบความคิดใหม่ๆ ด้วยตนเองอย่างรื่นรมย์ ได้ถูกเปิดให้เข้าชมอย่างเป็นทางการแล้ว โดยวาระอันเป็นมงคลยิ่งนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 23 ธันวาคม 2550 เวลา 17.00 น. ณ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร

เสนอตั้ง “พิพิธภัณฑ์โรงไฟฟ้านิวเคลียร์” อพวช. เป็นจุดแรก

ดร.ชวลิต พิชาลัย รอง ผอ.สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน และผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการเพื่อเตรียมการศึกษาความเหมาะสมการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์ (NPIPC) เผยว่า ได้มีการเสนอแนวคิดสร้างพิพิธภัณฑ์โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ต่อที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน โดยผู้บริหารองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) คลองห้า จ.ปทุมธานี ตอบรับที่จะจัดสรรพื้นที่ที่ว่างสำหรับการก่อสร้างให้

ไฮไลต์สำคัญคือ แบบจำลองการทำงานของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ครบวงจร ซึ่งจะทำให้ประชาชน ตลอดจนเยาวชนได้ทราบกลไกการทำงานของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ทุกขั้นตอน รวมถึงการผลิตไฟฟ้า การจัดการกากเชื้อเพลิง และการเพิ่มสมรรถนะกากเชื้อเพลิงด้วย สำหรับชุดนิทรรศการถาวรที่จะนำมาจัดแสดง กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ได้ติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์จากประเทศฝรั่งเศสมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งมีความยินดีที่จะช่วยติดตั้งชุดนิทรรศการให้ โดยเฉพาะแบบจำลองการทำงานของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ คาดว่าจะใช้งบประมาณก่อสร้างประมาณ 50 ล้านบาท

(ผู้จัดการ วันที่ 2 ธันวาคม 2550)

วธ.ทุ่มงบฯ 30 ล้าน

สร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งสีนามีบ้านน้ำเค็ม

คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จากเหตุการณ์ภัยพิบัติสีนามิ มอบหมายให้ วธ. จัดสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งสีนามิที่บ้านน้ำเค็ม ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ขณะนี้การออกแบบก่อสร้าง โดยนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากรเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะใช้เรือประมง ๒ ลำ ที่ถูกคลื่นสีนามิพัดพาเข้ามาไกลจากฝั่งประมาณ 1 กิโลเมตร ได้แก่ เรือโชคศิริพร ที่มาเกยหลังคาบ้าน และ เรือประมงศรีสมุทร เกยขอบถนนหมู่บ้าน ย้ายมาติดตั้งห่างจากจุดเดิมประมาณ 200 เมตร

โดยจะสร้างบนพื้นที่ 5 ไร่ จากการจัดสรรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้ำเค็ม จะจัดแสดงเรื่องราวของคลื่นยักษ์สีนามิและเหตุภัยพิบัติชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย และสร้างหอเตือนภัยซึ่งใช้เป็นจุดชมทัศนียภาพทะเลอันดามันไปในตัว พร้อมสร้างลานกิจกรรมแสดงวัฒนธรรม วธ.ใช้งบประมาณก่อสร้างเบื้องต้น 30 ล้านบาท ทั้งนี้ ในวันที่ 26 ธันวาคม ซึ่งเป็นวันครบรอบ 3 ปี การเกิดคลื่นยักษ์สีนามิ จะมีพิธีทางศาสนา ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ และเปิดรับบริจาคเงินเพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ คาดว่าจะสร้างเสร็จในปลายปี 2551 จากนั้นจะมอบให้กับบ้านน้ำเค็มใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ของชุมชนต่อไป สำหรับบ้านน้ำเค็ม จ.พังงา เป็นหมู่บ้านชาวประมงที่ได้รับความเสียหายจากสีนามิอย่างหนัก มีผู้เสียชีวิตกว่า 120 คน สูญหายกว่า 130 คน บาดเจ็บกว่า 200 คน

(สำนักข่าวเนชั่น 24 ธันวาคม 2550)

ภาพจาก www.trekkingthai.com

เรื่องเล่าริมสนาม

เรื่อง: พี่หมึกกับบ๊อบอ้วน

From: กบอ้วน บ้านท่าพูด (Thaput@museum.com)

To: พี่หมึก บ้านไหล่หิน (Laihin@museum.com)

Subject: จากกระดาด...สู่ความจริง

Date: Tue 12/25/07 3:23 AM

Merry Christmas พี่หมึก (วันนี้ขอแบบฝรั่งหน่อย) ไม่ใช่อะไรหรอก ต้องบอกว่า บรรยากาศมันพาไป ไม่เชื่อพี่ลองดูซิ ช่วงท้ายปีอย่างนี้เป็นช่วงเวลาแห่งความสุขจริงๆ (เวอร์ไปรีเปล่าเนี่ย?...😓) สรุปเราชอบช่วงนี้ของปีมากที่สุด) แล้วพี่หมึกล่ะชอบรีเปล่า? ตอนนี้อยู่แค่บรรยากาศที่ทำให้เรามีความสุข ความก้าวหน้าของงาน การต่อเติมโครงสร้างภายในอาคารจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เสร็จเรียบร้อยแล้วก็เพิ่มความสุขให้กับเราเช่นกัน 😊

การต่อเติมเริ่มตั้งแต่การรื้อฝ้าเพดานของเก่าออก ซึ่งทำให้เราได้พื้นที่ด้านบนเพิ่มขึ้นมาอีกหน่อย แม้จะดูเล็กน้อย (พื้นที่ที่เพิ่มขึ้น) แต่มันช่วยให้อาคาร ดูโปร่ง โล่งขึ้นมาก นอกจากนั้นมีการสร้างฉากกันห้องขึ้นมา เพื่อใช้เป็นที่แบ่งส่วนของการจัดแสดง มีการใช้ไม้เก่าของทางวัดมาช่วยด้วย (ไม่ได้ใช้สร้างบ้านเหมือนที่ลำปางหรอก) ส่วนใหญ่เป็น“ฝาปะกน” แผ่นงามจากภูมิหลังเก่าของทางวัด คุณลุงที่เป็นช่างนำมาประดับตกแต่งอาคารให้สวยงามมากขึ้น เราว่านะยิ่งทำยิ่งเหมือนเรือนไทยสมัยเก่าเข้าไปทุกที..ทุกที จนมีคุณลุงที่ทำงานด้วยกันถึงกับพูดว่า “เมื่อก่อนหอไตรก็เป็นอย่างนี้แหละ ตอนที่เปลี่ยนเมื่อปี 2540 ก็เป็นอีกแบบหนึ่ง เปลี่ยนคราวนี้เหมือนเปลี่ยนกลับไปเป็นแบบเก่าดี.. ดี” ในเมื่อคุณลุงว่า “ดี” ขนาดนี้ เราเองก็ (ขอ) ว่า “ดี” ตามไป ด้วย 😊

ส่วนเรื่องชั้นบนที่พี่หมึกถามมาว่า จะจัดแสดงอย่างไร? ในเมื่ออาคารเดิมเปิดโล่งขนาดนั้น ไม่เห็นมีที่จัดแสดงนิทรรศการเลย งานนี้ก็ต้องบอกว่า เราสร้างพื้นที่จัดแสดงขึ้นมาใหม่ ด้วยการนำฝาปะกนมาปิดตามมุมของอาคารแทน ทำให้ได้พื้นที่จัดแสดงเล็กๆ สามารถวางวัตถุสิ่งของ และจัดแสดงเรื่องราวได้ส่วนหนึ่ง

ขอเปลี่ยนอารมณ์หน่อย พี่หมึกคิดว่า “สวรรค์ของไทยนะ สีอะไร? 🤔 (ถ้าสวรรค์ของฝรั่งคือ สีฟ้า” งงเลยใช่ไหม? 🤔) อี อี อี...เฉลย เขาว่ากันว่า

“สวรรค์ของไทยนะสีแดง” จริงรีเปล่าไม่รู้ แต่ที่รู้เพราะเวลาเข้าไปโบสถ์ พี่หมึกลองแหงนหน้ามองสีที่ทาที่เพดานโบสถ์...สีแดงใช่ไหม? นั่นแหละสีของสวรรค์แบบไทยละ ถ้าเราเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่สวรรค์แห่งความรู้ละ พี่คิดว่าเพดานของพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านวัดท่าพูดควรเป็นสีอะไร?... ไม่ต้องเดาให้เสียเวลา เพราะตอนนี้เพดานของ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดท่าพูดเป็นสีแดงขาดไปเรียบร้อยแล้ว เป็นสีแดงที่ไม่ใช่สีแดงสด แต่เป็นสีแดงที่มีสีดำผสมมากหน่อย ซึ่งเมื่อทาลงไปแล้ว เราก็เห็นว่า สวยดี พิพิธภัณฑ์วัดไหล่หินจะเอาแบบก็ได้เน้อ..ไม่สงวนลิขสิทธิ์) อันที่จริงเรื่องสีเพดานก็ไม่มีอะไรหรอก เป็นความอยากได้ของคุณลุง (ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์) เอง ไม่เกี่ยวกับสวรรค์แบบไทยหรอกจะ แค่อยากได้สีแบบเก่าที่มักใช้กันในวัดก็เท่านั้น

วันนี้เห็นที่ต้องไปแล้ว... ยังมึงงานอีกเยอะที่ยังไม่ได้ทำ ถ้าทำไม่เสร็จตามกำหนด เดี่ยวจะไปเที่ยวปีใหม่ไม่สนุก... ก่อนจากกันก็ต้องบอกว่า “สวัสดีปีใหม่” 🌸 นะจ๊ะ

กบอ้วน 🤔

From: พี่หมึก บ้านไหล่หิน (Laihin@museum.com)

To: กบอ้วน บ้านท่าพูด (Thaput@museum.com)

Subject: Re: จากกระดาด...สู่ความจริง

Date: Fri 12/28/07 3:23 AM

“สวัสดีปีใหม่” 🌸 น้องกบอ้วน 🌸 รู้สึกว่าเราจะทันสมัยมาก ทั้งคริสต์มาส ทั้งปีใหม่ แต่พี่ก็เชื่อนะว่า บรรยากาศมันพาไป ยิ่งมีลมหนาวพัดมาอย่างนี้ ยิ่งทำให้นึกถึงการหยุดยาวๆ แล้วได้เดินทางไปที่ท่องเที่ยว (หาเรื่องหนึ่งงานไปเที่ยวกันใหม่?) 🙄 แต่พี่ว่าก่อนไปเราควรทำงานให้เสร็จตามกำหนดก่อนดีกว่า ไม่อย่างนั้นคงเที่ยวไม่สนุกอย่างที่กบอ้วนว่านั่นแหละ

พี่ต้องบอกว่า “ดีใจด้วย” ที่งานโครงสร้างภายในอาคารของท่าพูดเสร็จแล้ว แต่จะว่าไปก็เสร็จหลังของไหล่หินนะ (ขอเกทับหน่อย) 😊 ตอนนี้อยู่ในพิพิธภัณฑ์ไหล่หินนะ มีบ้านจำลอง 1 หลัง มีคอกเลี้ยงสัตว์ 🐷 (ขนาดเล็กด้วย) มีพื้นที่ของการทำนา มีตบ (หรือที่ทางภาคกลางเรียกว่าทางนา) มีการจำลองที่ เปิด-ปิดช่องระบายน้ำของระบบเหมืองฝาย มีฉากที่ว่าด้วยประเพณีสำคัญ ของชาวไหล่หิน มีฉากดอยสูงที่กบอ้วนชอบใจในเรื่องเล่าประวัติความเป็นมาด้วยนะ ซึ่งฉากต่างๆ เหล่านี้ก็เหมือนกับแบบที่ทีมพวกเรานำไปเสนอละจะ วัสดุก่อสร้าง ส่วนใหญ่ก็ใช้ไม้อัดอย่างหนาและเสาไม้เก่ามาประกอบบ้าง (แต่เราไม่มีฝาปะกน แผ่นงาหรือกบอ้วนจะ)

อืม...เกือบลืมไปที่ท่าพูดใช้ฝาไม้เก่ามาตกแต่งอาคารนะกบอ้วน ไม่มีปัญหาเรื่อง “ปลวก” หรือ? เพราะทางไหล่หินมีปัญหาเรื่องปลวกบุกเข้ามากินเนื้อไม้เยอะมาก โดยเฉพาะบ้านจำลองนะ มีปลวกขึ้นทั้งพื้นด้านล่างและเพดานไม้ด้านบนเลยละ ซึ่งทางพิพิธภัณฑ์ก็ได้เรียกบริษัทกำจัดปลวกมาจัดการไปเรียบร้อยแล้ว...ไม่ต้องห่วง ว่าแต่ที่ท่าพูดเออะ ดูดี ๆ นะ เพราะไม่อย่างนั้นหวังได้ทำใหม่แน่ แต่พี่ก็เห็นด้วยกับการใช้ไม้เก่ามาทำงานครั้งนี้เพราะมันทั้งประหยัด (เงินในกระเป๋า) และได้ความรู้สึกแบบเก่าๆ (ติดของเก่า..อีกแล้ว) แต่การใช้ไม้เก่า ก็มีข้อระวังเหมือนกันคือ ต้องดูให้ดูไม้ที่นำมาใช้ปราศจากปลวกและแมลง กินไม้ชนิดอื่นๆ ก่อนนำไปใช้ก็ควรทายาป้องกันแมลงเสียหน่อย เพื่อป้องกันการปวดหัวเรื่องแมลงในภายหลัง 🙄 (เชื่เรื่องไม้ดูอีกที... ก็ดีนะ)

ส่วนสีเพดานภายในพิพิธภัณฑ์ของไหล่หินนะ ไม่ใช่สีแดงชาด สวรรค์แบบไทยอย่างของกบอ้วนหรอกแต่เป็นสีเก่าดั้งเดิมของอาคาร เป็นสีแดงเข้ม (พี่คิดว่า แดง) แบบสีเปลือกมังคุดเก่าๆ นะ แต่พี่เห็นด้วยที่บอกว่า “พิพิธภัณฑ์ควรเป็นพื้นที่แห่งความรู้” เนื่องจากเราคนทำงานพิพิธภัณฑ์ก็อยากให้พิพิธภัณฑ์เป็นเหมือนสวรรค์ที่คนทั่วไปอยากเข้ามาเที่ยวมาชมเหมือนกับสวนสนุกนั่นแหละ นอกจากนั้นยัง (แอบ) หวังว่า พิพิธภัณฑ์จะทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราว ความรู้ และสร้างความเข้าใจอันดีได้โดยผ่านชุดนิทรรศการที่(เรา) จัดแสดง

ไปทำงานต่อนะจ๊ะ

พี่หมึก 🤔

ปล. ชี้เกียจโทรศัพท์ หรือว่าไม่มีตั้งคโทรศัพท์แล้วจะ เลยต้องใช้เมลล์อย่างนี้... แต่ก็ดีนะพี่จะได้ไม่ต้องปวดหู 🤔

งานจดหมายเหตุกับงานพิพิธภัณฑ์:

ความเหมือนในความแตกต่าง¹

เมื่อพูดถึงงานจดหมายเหตุ คนส่วนใหญ่จะนึกถึงการเก็บเอกสารหรือรูปภาพเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่งานจดหมายเหตุในปัจจุบันได้ขยายวงกว้างกว่าในอดีต กล่าวคือ ไม่เพียงเก็บเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงงานโสตทัศนจดหมายเหตุ แผนที่ แผนผังและวัสดุอุปกรณ์ทางด้านคอมพิวเตอร์ด้วย หน้าที่หลักของสถาบันที่เกี่ยวกับงานจดหมายเหตุคือ การรวบรวม ประเมินคุณค่า การจัดหมวดหมู่ เพื่อให้บริการสืบหาข้อมูล การเก็บรักษาและการอนุรักษ์ ในต่างประเทศงานจดหมายเหตุ ห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์จะอยู่รวมกัน แต่ในประเทศไทยมีไม่กี่แห่งที่มีการจัดตั้งหอจดหมายเหตุและห้องสมุดไว้ในพิพิธภัณฑ์ แต่แม้ว่าจะไว้ในที่เดียวกัน งานจดหมายเหตุและงานพิพิธภัณฑ์ก็มีความแตกต่างเรื่องเป้าหมายการทำงานปลีกย่อย กล่าวคือ

1. งานจดหมายเหตุเป็นการรวบรวมและรักษาเอกสารสำคัญอันแสดงถึงประวัติ พัฒนาการ ประสบการณ์ เหตุการณ์ กิจกรรม และการดำเนินงานของหน่วยงาน ในขณะที่พิพิธภัณฑ์จัดเก็บสิ่งของเพื่อการจัดแสดง ศึกษาค้นคว้า และความเพลิดเพลิน

2. เอกสารในสถาบันจดหมายเหตุ คือ เอกสารที่ได้รับการประเมินคุณค่าว่ามีคุณค่าถาวร เป็นยุคที่มนุษย์เริ่มมีการสื่อสารกันเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเอกสารที่สามารถเผยแพร่ได้ และจะเก็บเฉพาะตัวต้นฉบับเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากเอกสารที่มีฉบับเดียวนั้นเป็นเอกสารที่สำเนามาให้ถือว่าสำเนานั้นคือต้นฉบับ ส่วนงานพิพิธภัณฑ์จะเน้นการเก็บวัตถุที่เป็นเรื่องราวของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม อาจมีชิ้นเดียวหรือหลายชิ้น

¹ ย่อความจากกิจกรรมพิพิธภัณฑ์เสนา ปีที่ 3 ครั้งที่ 11 วันพุธที่ 19 ธันวาคม 2550 ณ อาคารสพ.ฟา นาคารเสนา โดย คุณณัฏยา แยมสาขา หัวหน้าฝ่ายอนุรักษ์เอกสารโบราณ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

3. บุคลากรที่เป็นอันดับหนึ่งในงานจดหมายเหตุคือ นักจดหมายเหตุ นอกจากนั้น ได้แก่ เจ้าหน้าที่จดหมายเหตุ พนักงานซ่อมเอกสาร พนักงานเก็บเอกสาร นักวิชาการโสตทัศนจดหมายเหตุ เจ้าหน้าที่ธุรการ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ส่วนบุคลากรที่เป็นที่ที่สุดของพิพิธภัณฑ์คือ ภัณฑารักษ์ รองลงมา คือ นักอนุรักษ์ นักวิทยาศาสตร์ เจ้าหน้าที่นิทรรศการ เจ้าหน้าที่บริการทางการศึกษา เจ้าหน้าที่ธุรการ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

4. ผู้เข้ามาใช้บริการข้อมูลของสถาบันจดหมายเหตุต้องมีหัวข้อที่แน่ชัดในการหาข้อมูลทำวิจัยเพราะเอกสารที่แบ่งหมวดหมู่ไว้ไม่เป็นจำนวนมาก ทำให้กลุ่มผู้มาเยี่ยมชมส่วนใหญ่เป็นนักวิจัยหรือนักศึกษาที่มาขอข้อมูลเฉพาะมากกว่าการเยี่ยมชมเพื่อความบันเทิงอย่างพิพิธภัณฑ์

5. สถาบันจดหมายเหตุไม่มีการให้ผู้มาใช้บริการเดินเข้าไปถึงห้องเก็บเอกสาร แต่เน้นการเข้าถึงข้อมูลโดยการใช้บัญชีสำรวจเอกสาร/บัญชีรายการเอกสาร คู่มือแนะนำ ปฏิทินเอกสารและอื่นๆ ที่สถาบันจดหมายเหตุแห่งนั้นจัดทำขึ้น เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้นำเอกสารออกมาให้ ในขณะที่ในกรณีของพิพิธภัณฑ์ผู้มาเยี่ยมชมจะจัดหรือบันทึกข้อมูลโดยการอ่านบอร์ดนิทรรศการ

เป็นที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่า งานของสถาบันจดหมายเหตุ จะเน้นให้ความสำคัญกับการให้บริการข้อมูลมาเป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่พิพิธภัณฑ์จะให้ความสำคัญเรื่องการให้ความรู้ผ่านการจัดนิทรรศการมากกว่า การให้บริการข้อมูลโดยตรง

ความท้าทายของงานจดหมายเหตุในประเทศไทยขณะนี้ คือการทำให้พิพิธภัณฑ์ทุกแห่งตระหนักถึงความสำคัญของการบันทึกเหตุการณ์และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์ต่อไปในอนาคต

“...แก่นสารสาระเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น
ต้องรู้ด้วยปัญญา ไม่ได้รู้ด้วยตา...”

ในช่วงขวบปีที่ผ่านมา เจ้ากระทรวงวัฒนธรรม คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์อยู่ไม่น้อย คุณหญิงไขศรี เกิดที่ราชบุรีในครอบครัวขุนป่าน มีผลการเรียนดีเด่น ระดับติดบอร์ดหนึ่งในห้าสิบคนของประเทศ ท่านเรียนภาษาฝรั่งเศสจากมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ ประเทศฝรั่งเศส เริ่มต้นอาชีพด้วยการเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ เคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มาลองอ่านความคิดเห็น ของท่านที่มีต่อแวดวงพิพิธภัณฑ์ของผู้หญิงที่ก้าวขึ้นเป็นผู้บริหารระดับประเทศ

จุลสารเพื่อชุมชนพิพิธภัณฑ์

* สัมภาษณ์เมื่อ 26 ธันวาคม 2550

ทำไมท่านเข้ามาสนใจเรื่องงานพิพิธภัณฑ์

ที่จริงไม่เคยสนใจมาก่อนเลย แต่ว่าเมื่อตอนเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2535 กำลังคิดจะทำโครงการถวายสมเด็จพระนางเจ้า ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา 60 พรรษา ในฐานะที่ศิลปากรเป็นมหาวิทยาลัยแห่งศิลปะ ก็กราบทูลปรึกษาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ท่านรับสั่งว่า สมเด็จพระนางเจ้า สนพระทัยเรื่องผ้า ก็คิดในใจว่าถ้าทำพิพิธภัณฑ์ผ้าดีไหม ระหว่างนั้นพอดี อ.ศรีศักร วัลลิโภดม เข้ามาคุยด้วย อาจารย์สอนอยู่ที่ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี อ.ศรีศักรบอกว่าไปสำรวจที่วัดม่วง บ้านโป่ง หลวงพ่อ เก็บของเอาไว้อยู่เยอะมาก ส่วนหนึ่งเป็นผ้าห่อคัมภีร์ จึงคิดว่าถ้าทำเรื่องนี้ก็น่าจะดี

อ.ศรีศักร บอกว่าที่นั่นเป็นชุมชนมอญที่เข้มแข็งมาก เคยพาเด็กนักศึกษาโบราณคดีไปภาคสนาม ถ้าจะทำพิพิธภัณฑ์จะดีมาก ก็ไปดูกันทันที ไปเห็นของมากจริงๆ อย่างที่ อ.ศรีศักรว่า ในที่สุดก็มาหารือกันว่าจะประมาณแผ่นดินสร้างอาคารขึ้นมา ขอให้อาจารย์ของคณะโบราณคดีไปช่วยดูแลและศึกษาประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำแม่กลองด้วย มอญมาอยู่ตรงนั้นได้ยังไง จนในที่สุดออกมาเป็นหนังสือเรื่องลุ่มน้ำแม่กลอง คือทำวิจัยก่อนแล้วก็ออกมาเป็นพิพิธภัณฑ์ที่บ้านวัดม่วง นั่นคือแห่งแรก ทำขึ้นมาแล้วก็เห็นความร่วมมือของชาวบ้าน เขาเอาใจใส่ เห็นบทบาทของวัด นั่นคือตัวอย่างที่ดี สมเด็จพระเทพรัตนฯ เสด็จฯ ทรงเปิดเมื่อ พ.ศ. 2536 ตอนเปิดใหม่ๆ พิพิธภัณฑ์ที่บ้านวัดม่วงระเบิดเถิดเทิง ใครๆ มาดูกันมากมาย บอกว่าดี แล้วสถานที่เขาดีด้วย เล็กๆ ทำเลก็ดีอยู่ริมแม่น้ำ

หลังจากนั้นเป็นการสนับสนุนที่พิพิธภัณฑ์จันเสน อ.ศรีศักรแนะนำอีกเหมือนกัน ที่เชื้อ อ.ศรีศักร เพราะอาจารย์ไม่ได้พูดจากหนังสือ แต่จะพูดจากประสบการณ์ที่เห็น ที่ได้ไปสัมผัสท้องถิ่นมา อย่างจันเสน เป็นเมืองเก่าของทวาราวดี มีของที่ขุดค้นได้มาก ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์จันเสนถือได้ว่าประสบความสำเร็จที่สุดในขณะนี้ ที่ดำเนินการไปได้เป็นอย่างดี แต่ข้อสังเกตก็คือ ต้องมาจากชุมชนที่เขาสงใจและเขาอยากจะทำ ไม่ใช่เราไปบอกเขาว่าทำนะ ความจริงน่าสัมภาษณ์ อ.ศรีศักรมากกว่า ต้นตระกูลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเลยนั้นนะ (หัวเราะ)

👉 คนทั่วไปมักจะพูดว่า คนไทยไม่ชอบเข้าพิธีภักดิ์ ท่านมองอย่างไร

ถ้าสมมติว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลย เมื่อจัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นอยู่อย่างนั้นตลอด ก็น่าเบื่อ เราดูคนเดียวเราก็ไม่อยากเข้าอีกใช่ไหม คิดว่าการบริหารจัดการนี้สำคัญ อย่างที่สองคือกิจกรรมสำคัญมากที่จะดึงให้คนเข้ามา เทศกาลต่างๆ วันสำคัญทางศาสนา วันประเพณีต่างๆ ถ้าทำให้เป็นที่รวมของชุมชน จะมีชีวิตชีวาและจะอยู่ได้

👉 ท่านมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของพิธีภักดิ์ท้องถิ่น

จากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรบ้าง

คิดว่าตั้งแต่วัดม่วง ชาวออกไป คนสนใจมาก โดยเฉพาะวัดต่างๆ ที่มีของลักษณะอย่างนี้ รวมทั้งเอกชนก็อยากจะทำ จึงเป็นที่มาว่า อ.ศรีศักร พยายามที่จะให้ความรู้กับคนทั่วไปว่าควรจะทำยังไง จัดยังไง เท่ากับว่าได้สร้างความตื่นตัว ซึ่งเป็นของดี เพราะไม่อย่างนั้นทีหลัง ก็อาจจะขายของแก่กันหมด และที่รัฐธรรมนูญ 2540 ระบุไว้ว่าพิธีภักดิ์เป็นแหล่งเรียนรู้ ตรงนั้นก็กระตุ้นด้วยว่า ไม่ใช่เรียนในห้องเรียนเท่านั้น จะเรียนจากตรงนั้นก็ได้อีก เพราะฉะนั้นจึงเกิดกระแสพิธีภักดิ์ท้องถิ่น ทุกคนอยากจะทำ ซึ่งคิดว่าเป็นเรื่องที่ดี เพียงแต่จะต้องให้ความรู้ว่าจะนำเสนออย่างไร จัดอย่างไร ไม่ใช่เอาของมาวางเฉยๆ ไม่ใช่มีของแล้วก็เอามากองรวมกัน

👉 การเอาของมากองรวมกันทำให้คนมองว่า พิธีภักดิ์เป็นโกดังเก็บของ ท่านอยากเห็นพิธีภักดิ์เป็นอย่างไร

พิธีภักดิ์มีหลายระดับแล้วแต่ชุมชน พิธีภักดิ์ท้องถิ่นของจินเสนเป็นตัวอย่งที่ดีได้ ตัวอย่งที่ไปเห็นแม้จะดูว่าธรรมดาที่สุดคือ ที่วัดสาวะถี จ.ขอนแก่น พระเก่งมาก เป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ท่านมีครบทุกอย่าง มีห้องสมุด เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งชุมนุมของชาวบ้าน เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ของชุมชน มาทำพิธีภักดิ์

สิ่งก่อสร้างในวัดเป็นไม้ไม่หมด เพราะแถวนั้นไม้ไม่มีมาก พิธีภักดิ์เป็นโรงไม้ไผ่ธรรมดาหลังคามุงจาก ข้าวของ เครื่องใช้ ก็แยกประเภท มีป้ายบอกนั่นคือง่ายที่สุด อย่างน้อยเด็กเข้าไปก็ได้เห็น ไม่ได้ใช้งบประมาณที่จะต้องมาสร้างตึก อย่งที่ห่างที่สุดอย่างนั้น แล้วค่อยๆ พัฒนา ถ้าชุมชนหรือตำบลใหญ่หน่อยก็ทำให้ดีขึ้นและให้ครบถ้วนกว่านั้น เพราะฉะนั้นก็แล้วแต่เราเรามีความพร้อมแค่ไหน แต่สิ่งสำคัญเบื้องต้นคือ เขาจะต้องรู้ว่าของนั้นคืออะไร ใช้ทำอะไร ถ้าไม่รู้ว่าจะใช้อย่างไร ก็ไม่ให้ความรู้เท่าที่ควร น่าจะมีรูปถ่ายหรือสเก็ตซ์รูป ให้อ่านของนี้ใช้สำหรับทำอะไร

👉 พิธีภักดิ์แนวไหนที่ท่านรู้สึกว่าจะไม่ประทับใจ

ที่ไม่ประทับใจส่วนใหญ่ก็คือ มีของเยอะมาก แต่ว่าการนำเสนอไม่ดี เช่น ไม่แยกหมวดหมู่ เพราะไม่รู้ แล้วก็ไม่ได้คำอธิบาย แบบนี้มีอยู่เยอะ จึงได้บอกกับวัฒนธรรมจังหวัดว่า ให้ติดต่อกับสำนักศิลปากร เพื่ออบรมความรู้เบื้องต้น หรือไปช่วยแบ่งหมวดหมู่ของ ทำคำอธิบาย อย่งที่เน้นความรู้มากกว่ารูปรูปแบบ

อีกเรื่องหนึ่งคือ ต้องมีคนอธิบาย ซึ่งสำคัญเพราะว่าเป็นการสืบทอดความรู้ ที่จินเสนจะทำครบถ้วน ผูกเด็กแล้วก็จะมีคนที่รู้สืบทอดกันไป เอกสารก็สำคัญ อย่งน้อยที่สุดมีแผ่นพับ ไม่ต้องพิมพ์หนังสือก็มากมาย ของที่เขียนคำอธิบายไม่ได้ครบ เขียนอธิบายไว้ในแผ่นพับ จะได้รับความรู้ติดมือกลับไปด้วย ไม่ต้องมาจดตลอดเวลา เบื้องต้นจริงๆ นั้นทำได้เลยโดยไม่ต้องลงทุนมากมาย

👉 หมายความว่า ท่านมองว่าการขาดความรู้ของคนทำพิธีภักดิ์ท้องถิ่น เป็นปัญหาสำคัญ

การจัดการด้วย ความต่อเนื่องของการบริหารจัดการสำคัญ ตัวอย่างที่เห็นชัดคือวัดม่วง หลวงพ่อมีศักยภาพมาก มีบารมี แล้วก็ทำด้วยใจรัก เมื่อสิ้นหลวงพ่อก็ไปแล้ว ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน ความเชื่อมโยงกับชุมชนน้อยลง ที่สำคัญคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ดูแล เขาอาจไม่ค่อยเข้าใจความสำคัญของพิธีภักดิ์ และมักจะเน้นด้านกายภาพ เพราะฉะนั้นก็มาลาดปูน เทยางมะตอย สร้างกำแพง ตัวอย่างเห็นชัดที่วัดม่วง ที่เราอย่งให้ทำคือ เปลี่ยนของจัดแสดง จัดทำทะเบียนใหม่ แต่ว่าเขาไม่ได้คิด แล้วก็ไม่มีใครคิดให้เขา อย่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญตรงนั้น ต้องจัดงบประมาณ เพราะมีค่าใช้จ่าย คนไทยไม่ชอบหยอดกล่อง ตั้งกล่องก็ไม่มีใครหยอด เก็บค่า

เข้าชมนักล่าปาก ขนาดไม่เก็บค่าเข้าชมยังไม่เข้าดู อยากให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นความสำคัญตรงนี้ แต่อะไรที่เป็นนามธรรม เขายังไม่เห็น คงต้องใช้เวลา แล้วต้องให้ความรู้เขาด้วย

📍 กลไกอย่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด มีความสำคัญในการส่งเสริมงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด

เรื่องนี้อยู่ในความรับผิดชอบของเขา เมื่อเขาต้องดูแล เขาก็ควรจะมีความรู้ระดับหนึ่ง ที่จะไปให้ข้อมูล หรือเขาไม่รู้ เขาจะต้องรู้ว่าหาจากที่ไหน การพัฒนาบุคลากรสำคัญมาก จะใช้ประโยชน์จากเขา ต้องให้ความรู้เขา แล้วปรากฏว่า วัฒนธรรมจังหวัดเป็นตัวแทนของกระทรวงวัฒนธรรมเลยนะ คือจังหวัดใช้เขาทุกด้านเลย ถ้ามีอะไรเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งหมด วัฒนธรรมจังหวัดนี้รับไป ลงไปทำถึงวัฒนธรรมอำเภอ จะให้ลงทำวัฒนธรรมตำบลด้วย แต่คงไม่ไหว

📍 เราเพิ่งกลับมาจากสำรวจพิพิธภัณฑ์ที่แพร่กับสุขโขทัยมา มีโอกาสได้ไปดูพิพิธภัณฑ์ผ้าทองคำของคุณสาธิต

พิพิธภัณฑ์แถวนั้นน่าสนใจ ส่วนคุณสาธิตนี้เป็นอีกกรณี บังเอิญคุณสาธิตอยู่สุขโขทัย แล้วดิฉันก็เป็นนายกสภามหาวิทยาลัยนเรศวร ได้บอกคณะมนุษยศาสตร์ให้ไปช่วยคุณสาธิตทำพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเก็บของไว้มาก ของดีๆ ทั้งนั้นเลย แล้วเอาอะไรได้มากมาย เวลาที่เดินดู จะบอกให้อัดเทปที่พูดอธิบายไว้ด้วย หากคนมาถอดเทป เพราะวันข้างหน้าใครจะมายืนพูดแทนได้ ความรู้ที่อยู่ในหัวคุณสาธิตหมดเลย ให้อัดเทปไว้นะ เดินตามแกไป แล้วเขียนเลขตู้ที่ 1 พูดอะไรบ้าง ถอดเทปแล้วจะได้เป็นความรู้ที่จะเผยแพร่ได้

📍 ชาวบ้านบ่นว่าพอรัฐเข้าไปแล้ว ทำให้ยุ่ง ทำให้งานซ้ำ เพราะต้องปฏิบัติตามระบบระเบียบของราชการ อย่างเช่น ของบมา อาจจะต้องมีเงื่อนไขเรื่องการใช้เงิน

ใช่ คือเป็นระบบราชการทั่วประเทศ ต้องมีใบเสร็จ ชื่อของ ครุภัณฑ์ วัสดุ เงินเดือน ห้ามข้ามเส้นกัน ต้องมีใบเสร็จ ต้องขออนุญาต ต้องประกวดราคา ในระบบราชการเป็นอย่างนี้ ด้วยความคิดว่าป้องกันการทุจริต แต่ขอโทษ (หัวเราะ) กันได้จริงหรือเปล่า ไม่นั่นใจ

📍 ท่านผ่านงานการบริหารด้านวัฒนธรรมหลายสถาบัน มองว่ากลไกในการสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีปัญหาหรือไม่อย่างไร

คือคิดว่าท้องถิ่นต้องเข้ามาดูแลเอง การสนับสนุนต้องมาจากท้องถิ่น ไม่ใช่หวังจากข้างบน ซึ่งไม่รู้ได้หรือเปล่า ได้ก็ได้น้อย ได้ไม่สม่ำเสมอ ถ้ามาจากท้องถิ่น เขาจะเห็นความสำคัญเอง อย่างที่จันทบุรี ถ้าคนในชุมชนทั้งหมดเห็นว่ามีอยู่ เขาจะช่วยกันเพราะเขาได้ประโยชน์จากตรงนั้น เช่น ชุมชนได้ขายของ เพราะฉะนั้นอุดมคติที่ว่าพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้มันอยู่ลอยๆ ไม่ได้ ต้องชักจูงชุมชนเข้ามาสนับสนุน และเขาต้องมีรายได้จากตรงนั้น คนเราต้องกินต้องใช้ ต้องได้พึ่งพาอาศัยกัน แต่ถ้าหวังพึ่งระบบราชการกับหน่วยราชการ ตายลูกเดียว ไม่ได้เกิด ถึงเกิดก็ไม่ได้อยู่ยาวนาน เป็นไปไม่ได้ ความต่อเนื่องไม่มี ความสม่ำเสมอในการได้รับงบประมาณไม่มี

📍 ท่านมีพิพิธภัณฑ์ในดวงใจไหมคะ ที่อยากจะบอก อยากจะชวนเพื่อน ชวนคนรู้จักไปดู

เราไปที่เจอปัญหาอะไรเล็กๆ น้อยๆ อย่างที่เห็นเท่าที่สัมผัส ที่จันทบุรีคิดว่าน่าไป ยี่สารก็น่าสนใจ วัดม่วงก็ต้องจัดการให้ดีขึ้น นอกนั้นก็ถ้าจะเป็นที่ไหน ช่วยบอกด้วย ไปแล้วลืมหิว (หัวเราะ)

👉 **แนวคิดเรื่องให้ภาคสังคมดูแลกันเอง เช่นมีกองทุนพิพิธภัณฑ**
เป็นเหมือนบ่อน้ำเล็ก ๆ สำหรับท้องถิ่นให้มาตักไปใช้ ท่านมอง
รูปแบบ นี้อย่างไร มีความเป็นไปได้ไหม

ถ้าทำได้ก็จะดี คืออย่างน้อยพิพิธภัณฑชาติเหลืออะไร ก็จะมีกองทุนนั้น สนับสนุนได้ แต่ก็อยู่ที่การบริหารจัดการ แม้จะมีเงินกองทุน ถ้าท่านบริหาร จัดการไม่ได้เรื่อง ไม่หาทางให้งอกเงย เงินนั้นก็ละลายหายไปหมด

👉 **กรุณาสรุปสั้น ๆ ว่าคุณค่าของพิพิธภัณฑอยู่ที่ตรงไหน**

พิพิธภัณฑที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ถ้าเป็นพิพิธภัณฑท้องถิ่นก็สะท้อนวิถีชีวิต ของชุมชน แล้วยิ่งถ้าเราให้ความสำคัญกับเรื่องของโลกาภิวัตน์ อดีตของเรา ก็สำคัญ เรามีที่มาที่ไปอย่างไร พิพิธภัณฑท้องถิ่นให้ความเป็นจริงกับเรา อ.ศรีศักรพูดเสมอว่า การที่ได้รู้กำเนิดของตนเอง สร้างความภูมิใจ สร้างเอกภาพ ได้ว่าเราสังกัดกลุ่มนี้ ชุมชนนี้ ที่มีวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เหมือนกัน ประจักษ์พยาน ของอดีตก็คือสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ปัจจุบัน

👉 **ถึงตอนนี้แล้วท่านได้ทำตามฝันที่อยากจะทำแล้วหรือยังคะ**

ไม่เคยฝันอะไรเลยนะ ไม่เคยฝันว่าจะเป็นอะไรเลย ดีใจที่สุดคือได้สอน วิชาภาษาฝรั่งเศสเท่านั้น เพราะที่แรกต้องไปสอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียน สตรีวิทยาเพราะว่าเป็นศิษย์เก่า ได้ทุนสมเด็จพระย่า ผ่านสตรีวิทยาสมาคม เรียนที่ จุฬาฯ เพราะฉะนั้นเมื่อเรียนจบรู้สึกว่าจะตอบแทนบุญคุณ ต้องกลับไปสอนที่ สตรีวิทยา ทั้งที่เขาไม่ได้บอกให้ใช้ทุน ก็ไปสอนที่นั่น แต่เรียนภาษาฝรั่งเศสมา เมื่อไปสอนภาษาอังกฤษ ก็ไม่ค่อยมีความสุข มีความรู้สึกที่เราไม่จริง เพราะฉะนั้นพอมาที่กรมศิลปากรซึ่งตอนนั้นกรมกับมหาวิทยาลัยศิลปากรยังไม่ได้ แยกกัน ได้มาสอนภาษาฝรั่งเศสที่คณะโบราณคดี นั่นคือที่สุด ได้ทำอย่างที่เรา อยากจะทำ ยังคิดว่าสอนหนังสือเป็นงานที่ชอบที่สุด ทุกวันนี้ยังสอนอยู่ณะที่คณะ โบราณคดี จะทำงานอะไรก็ไม่เคยทิ้งสอนหนังสือเลย คือมีความรู้สึกว่าจะสอนคน ที่เขาไม่รู้ ให้เขารู้ขึ้นมานี้เป็นความภูมิใจ

👉 **ช่วงหนึ่งปีที่เป็นรัฐมนตรี ทำให้ชีวิตท่านเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหน**
รวมทั้งชีวิตส่วนตัว ยังสามารถมีเวลาเป็นคุณป้า คุณย่า ได้หรือเปล่า

(หัวเราะ) ปกติจะแบ่งนะ คือถ้าส่วนตัวก็ทำตัวปกติไม่มีปัญหาอะไร ยังเป็นย่าของหลานอยู่ แต่เวลาที่จะไปหาเขาน้อยลง เป็นเรื่องที่จะต้องยอมรับ

แต่เรื่องของความเปลี่ยนแปลง ก็คือทำงานหนักขึ้นมาก อายุแค่นี้แล้วไม่น่า จะต้องมาทำตรงนี้ ตอนจะรับนี่คิดหนักมาก เราจะทำได้หรือเปล่า ศักยภาพ ในส่วนของสังขารจะรับได้ไหม เพราะว่าไม่ใช่รับตำแหน่งแล้วนั่งเฉยๆ รับแล้ว จะลွย ถ้ามองตัวเองว่าเราทำไหวไหม แต่เมื่อคิดว่าเข้ามาทำช่วงสั้นๆ ก็ลองรับทำดู แต่ก็ป็นงานหนักมาก เป็นงานที่หลากหลาย ต่างลักษณะกับที่อยู่มหาวิทยาลัย ถ้าถามว่าประสบความสำเร็จไหม คงต้องบอกว่าดิฉันล้มเหลว เพราะว่าจำอะไร ไม่ได้ ทำอะไรไม่ได้อย่างที่ควรจะเป็น งานบริหารมีความรู้สึกที่ไม่ประสบความสำเร็จ เหมือนไม่เห็นอะไร เป็นนามธรรม

👉 **ไม่ค่อยมีคนพูดถึงภาพบทบาทของท่านในฐานะที่เป็นครู แต่มอง**
ท่านเป็นผู้บริหาร
ใช้ แต่ลองไปสัมภาษณ์ลูกศิษย์ ลูกศิษย์รักทุกคนเลยนะ (หัวเราะ)
แล้วบอกสอนหนังสือดีนะ

👉 แต่ผลคะแนนโพลล์ ท่านได้มากกว่าท่านนายกรัฐมนตรี

ก็คือที่จริง กระทรวงวัฒนธรรมมีเรื่องทำมาก เพราะเป็นวิถีชีวิต 24 ชั่วโมง มีเรื่องทำมากมาย ปัญหาบางอย่างแก้ไม่ได้ เรื่องหลายๆ เรื่องไม่ใช่ทำเสร็จภายในวันสองวัน แต่ต้องทำต่อเนื่อง พยายามจะให้เขาเรียนรู้วิธีการทำงาน เช่นว่า ต้องทำไปเลย และพร้อมที่จะปรับได้ตลอดเวลา ต้องเรียนต้องเป็น learning person พร้อมจะเรียนรู้พร้อมที่จะพัฒนา เพราะว่าโลกเปลี่ยนไปเร็ว ไม่ใช่บอกว่าระบบฉันเป็นอย่างนี้ฉันจะอยู่กับระบบนี้ ซึ่งที่นั่นก็คือคนข้าง conservative ในวิธีคิดวิธีการทำงาน ไม่ค่อยแฮปปี้เท่าไรกับการทำงาน

เปรียบเทียบกับอายุ อย่างที่ศุภชัยมาคุยๆ คุยกันได้ ผอ.ก็คุยกับคนนั้น คนนี้ มีปัญหาที่เดินไปคุย มหาวิทยาลัยก็เหมือนกัน การบริหารไม่เป็นแนวตั้ง แต่เป็นแนวนอน เพราะอธิการบดี สี่ปีกลับไปเป็นอาจารย์ธรรมดาใช้ใหม่ นั่นคือหัวโซน ช่วงสี่ปีนั้นเราต้องทำงานกับคนอื่น ต้องการความร่วมมือมากในแนวนอน จึงจะแก้ปัญหาได้ จะวางแผนได้เร็วมาก แต่ที่กระทรวงไม่ใช่ แท่งเป็นแนวตั้ง สูงมาก กว่าจะลงไปข้างล่าง ลำบาก กว่าจะรู้ข้อเท็จจริง

👉 เมื่อพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีแล้วท่านจะทำอะไร

สอนหนังสือเหมือนเดิม ก็คงจะมีชีวิตส่วนตัวที่สบายมากขึ้น อยากทำอะไรได้ทำ ได้พัก ถ้าสมมติว่าไม่ได้มีงานประจำอย่างนี้ การทำงานของเราขึ้นอยู่กับตัวเรา เราจะทำอะไรก็ได้

👉 ท่านมีกิจกรรมยามว่างบ้างไหม

ชอบดูต้นไม้ ชอบปลูกต้นไม้ สีส้มเขียวชะ ที่บ้านมองออกไปนอกหน้าต่างทางไหนก็ต้องเห็นต้นไม้เขียว ชอบต้นไม้มาก เพราะว่ามันเจียบ คือเวลาที่ทำงานจะฟังแต่คนพูดนั่นพูดนี่ อยากฟังไม่อยากจะฟังก็ต้องฟัง แต่อยู่กับต้นไม้มันเจียบมากเลย แล้วไม่เรียกร้องอะไรด้วย จึงชอบอยู่กับต้นไม้มาก แล้วต้นไม้ก็ให้ธรรมะด้วย นี่ได้มาจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ท่านเป็นคนชอบปลูกต้นไม้ ท่านบอกว่าต้นไม้ให้มนานุสสติ คือ เราเพาะมันก็ขึ้นใช้ใหม่ โตให้เราเห็น แล้วมันก็เปลี่ยนให้เราเห็น นั่นคือการเปลี่ยนแปลง แล้วมันก็ตายให้เราเห็น

👉 ท่านมีกิจกรรมสะสมสิ่งของบ้างไหม

เป็นคนไม่เก็บอะไรเลย ไม่ขึ้นชมอะไรเลย ไม่ว่าจะเก็บของเก่าหรือมีค่าแค่ไหน เพราะฉะนั้นที่บ้านจะมีสมบัติเท่าที่จำเป็นต้องใช้ คือถ้าไม่ใช่ก็มี

วัดสวนแก้วเอารถมาขับไปเลย บัจจายพื้นฐานสี่อย่างตามความจำเป็นคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยา และที่อยู่ พอแล้ว จะอยากมีไปสักแค่นี้ มีแหวนร้อยวงก็มี นิ้วอยู่แค่นี้ เคยอ่านหนังสือเจ้าชายน้อยใหม่ เจ้าชายน้อยบอกว่า L'essentiel est invisible aux yeux แก่นสารมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ใช้หรือเปล่า ใส่อะไรกัน นักหนา (หัวเราะ) คืออย่าไปติดกับเปลือกกับกะพี้ แก่นสารสาระเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น ต้องรู้ด้วยปัญญา ไม่ได้รู้ด้วยตา

👉 ในวาระขึ้นปีใหม่ จะขอพรจากท่านเพื่อนำความปรารถนาดี ส่งเป็นกำลังใจให้กับชาวพิพิธภัณฑ์และชาวจุลสารก้าวไปด้วยกัน

การทำงานทุกเรื่องล้วนมีอุปสรรคที่จะต้องแก้ เพราะฉะนั้น ถ้าเรามีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพิพิธภัณฑ์ แม้ว่าจะมีปัญหาบางอย่างที่ทราบกันอยู่ ก็ต้องแก้ ต้องหาความรู้ การแก้ปัญหาเป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะฉะนั้นในการทำงานทำอะไรก็ได้ ขอให้ทุกคนมีความตั้งใจดี ตั้งใจจริง เราก็จะสามารถเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายได้ อาจจะมีช้าหรือเร็ว แต่ก็จะได้แน่นอน 😊

ชุมชน และ ทุ่งราบ

พิพิธภัณฑ์

อนุสรณ์สถานภุชยัคฆ์ | พิพิธภัณฑ์ข้าวนาไทยบ้านลานแหลม

ที่ตั้ง

ทิวเขาหลวงพระบาง | ลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี

ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง

2,000 เมตร | 100 เมตร

ผู้ก่อตั้ง

อดีตสหายเขตงาน จ.น่าน | อดีตลูกชาวนา

จัดแสดง

ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของ
พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย | วิถีชีวิตชาวนาในอดีตและ
เครื่องมือในการทำนา

แคสหายและชาวนา

เพื่อลบรอยคราบน้ำตาลประชาราษฎร์
สักพันชาติจักสู้ม้วยด้วยทศวรรษ
แมนซีพใหม่มีเหมือนหวังอีกครั้งครัน
จักน้อมพลีชีพนั่นเพื่อมวลชน
จิตร ภูมิศักดิ์

เปิบข้าวทุกคราวคำ จงสู้จำเป็นอาจินต์
เหงื่อที่สุกกิน จึงก่อเกิดมาเป็นคน
ข้าวนี้จะมีรส ให้ชนชิมทุกชั้นชน
เบื้องหลังทุกขันทน และขมขื่นจนเขียวควา
จิตร ภูมิศักดิ์

พิพิธภัณฑ์ข้าวนาไทยบ้านลานแหลม
9/1 หมู่ 4 ถ.นครชัยศรี-ดอนตูม ต.วัดละมุด
อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม 73120
เปิดทุกวัน โทร. 034-296086, 08-1991-6084
ค่าเข้าชมท่านละ 20 บาท นักเรียน 10 บาท

อนุสรณ์สถานภุชยัคฆ์
ต.ขุนน่าน อ.เฉลิมพระเกียรติ
จ.น่าน 55130
เปิดทุกวัน
ไม่เสียค่าเข้าชม

พิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กเลย์ สหรัฐอเมริกา

The Phoebe A. Hearst Museum of Anthropology, University of California, Berkeley, USA

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก่อสร้างสร้างตัวมาจากความสนใจในโบราณวัตถุ หลังการไปท่องเที่ยวยุโรปของนางฟิย์บี้ แอปเปอร์สัน เฮิร์ตส์ (Phoebe Apperson Hearst) เศรษฐินีอเมริกันชน เธอได้เริ่มซื้อหาสะสมโบราณวัตถุยุคสมัยต่างๆ ตลอดจนผลักดันให้เกิดพิพิธภัณฑ์ เมื่อปี 1901 ในชื่อ **The Lowie Museum of Anthropology** ตามชื่อของนักมานุษยวิทยา Robert H. Lowie ผู้วางรากฐานการศึกษาวิชามานุษยวิทยาที่มหาวิทยาลัยเบิร์กเลย์ ภายใต้การอุปถัมภ์ของนางฟิย์บี้ เฮิร์ตส์ และยังสนับสนุนให้มีการเรียนการสอน การศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยาที่สำคัญๆ ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กเลย์ สหรัฐอเมริกา

วัตถุประสงค์แรกเริ่มของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเก็บรวบรวมวัตถุทางชาติพันธุ์วิทยาโบราณคดีของภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กเลย์ ต่อมาพิพิธภัณฑ์ได้ขยายงานด้านการสงวนรักษา ค้นคว้าวิจัยวัตถุทางวัฒนธรรม ร่วมทำงานกับคนพื้นเมืองในแคลิฟอร์เนียเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและการคืนมรดกทางวัฒนธรรมให้ชุมชนเพื่อส่งเสริม ความเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์ชาติ เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้มีคุณูปการจึงได้เปลี่ยนชื่อพิพิธภัณฑ์ตามผู้ให้การสนับสนุนเป็น **The Phoebe A. Hearst Museum of Anthropology**

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็นคลังสะสมวัตถุทางมานุษยวิทยาที่ใหญ่แห่งหนึ่งทางฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ด้วยวัตถุสะสมจากการวิจัยภาคสนามในประเทศต่างๆ ของนักมานุษยวิทยา นักโบราณคดี ในยุคก่อตั้งของภาควิชามานุษยวิทยา คลังวัตถุที่สำคัญ อาทิ คลังวัตถุชนพื้นเมืองแคลิฟอร์เนียที่ Alfred L. Kroeber นักมานุษยวิทยาศึกษาวิจัย อิชิ (Ishi) ชนพื้นเมืองคนสุดท้ายเผ่ายานา (Yana) ซึ่งอาศัยอยู่ทางเหนือของแคลิฟอร์เนีย นอกจากนี้ยังมีวัตถุที่รวบรวมจากการขุดค้นทางโบราณคดีจากเปรู โบลิเวีย อเมริกาเหนือ อียิปต์โบราณ แอฟริกา และโอเซเนีย รวมทั้งวัตถุที่ได้จากงานวิจัยสนามที่หมู่เกาะโทรเบียนของมาลินอฟสกี (Malinowski) พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงเป็นสถานที่ที่นักวิจัย นักศึกษาในสาขาต่างๆ อาทิ ศิลปะ การออกแบบ เข้ามาใช้วัตถุในคลัง ทั้งในการเรียนการสอน และการจัดนิทรรศการขนาดเล็กและนิทรรศการถาวรหมุนเวียนจัดไปตามสถานที่ต่างๆ ในมหาวิทยาลัย

Phoebe A. Hearst Museum ได้เปิดให้บริการมากกว่าศตวรรษด้วยวิสัยทัศน์ การเป็นผู้สร้างความรู้ที่ยิ่งใหญ่ เพื่ออุทิศให้กับการเผยแพร่ความรู้ที่มีอยู่มากมาย ปัจจุบันได้จัดแสดงนิทรรศการ 3 เรื่อง คือ

วัฒนธรรมชนพื้นเมืองในแคลิฟอร์เนีย

นิทรรศการชุดนี้นำเสนอความเหมือนและความต่างของชนพื้นเมืองซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกันผ่านวัตถุจัดแสดงจากคลังวัตถุของชนพื้นเมืองแคลิฟอร์เนียซึ่งถือว่าเป็นคลังที่ใหญ่ที่สุดของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ ตะกร้า กระดาษหรือบรรจุภัณฑ์รูปแบบต่างๆ จำนวน 500 ชิ้นจัดหมวดหมู่ตามการใช้สอยเพื่อสื่อให้เห็นพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและซับซ้อนของผู้คนที่อาศัยอยู่ในดินแดนของแคลิฟอร์เนียในปัจจุบัน

จากผู้สร้างงานหัตถกรรม

นิทรรศการชุดนี้ภัณฑารักษ์ได้คัดเลือกวัตถุชิ้นสำคัญจากคลังเก็บมหาสมบัติ เพื่อนำเสนอให้เห็นการตีความ การให้ความหมายกับวัตถุที่แยกกายแหลมคมของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ต่างพื้นที่กัน ผู้ชมจะได้เห็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่นำเสนอผ่านโบราณวัตถุจากจีน แอฟริกัน อียิปต์โบราณ เปรู วัฒนธรรมอเมริกาเหนือ ขณะที่วัตถุเหล่านี้มีที่มาที่หลากหลาย ทว่าเมื่อมองโดยรวมจะให้ภาพอีกด้านหนึ่งของประวัติศาสตร์การปฏิวัติวัฒนธรรมของมนุษยชาติ

การสร้างสรรคบนผืนแผ่นดินของพระราชธา

ราชธาสถาน รัฐทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย ได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งสีสันและศิลปะ โดยเฉพาะศิลปะการวาดภาพตามแบบอย่างราชสำนักของอินเดีย ด้วยการปกครองแบบราชาบุตรเป็นเวลากว่าร้อยปีเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานศิลปะแผ่ขยายไปทั่วอาณาบริเวณ ไฮไลต์ของนิทรรศการชุดนี้อยู่ที่ผ้าเขียนสีมหากาพย์ปาบูกี : วีรบุรุษอวตาร โดยชนบแล้วการแสดงมหากาพย์ปาบูกีจะใช้เวลาประมาณ 36 ชั่วโมงในการเล่าเรื่อง ทว่านิทรรศการชุดนี้ใช้เวลาเพียงน้อยนิดในการให้ผู้ชมได้เสพศิลปะแขนงนี้ โดยการนำสื่อสมัยใหม่ทั้งวีดิทัศน์และเทคนิคการจัดวางฉายภาพมาช่วยเพิ่มมุมมองการชมมหากาพย์เรื่องนี้ และนำวัตถุอีก 150 ชิ้นมาจัดแสดง อาทิ เครื่องจักสาน เสื้อผ้าเครื่องกาย ชุดแต่งงาน เครื่องใช้ในงานเทศกาล หุ่นเซียดโรงละครแสดงหุ่น หน้ากาก เครื่องดนตรี ภาพวาดเล่าเรื่องการเดินทางสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และภาพวาดที่สร้างขึ้นเพื่อขายให้นักท่องเที่ยว วัตถุหลายชิ้นที่เลือกมาจัดแสดงไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายหรือทำได้สะดวกนัก สำหรับภัณฑารักษ์อเมริกัน เนื่องจากมีขนาดใหญ่โตและยังต้องมีพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย ผู้ชมจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม แง่มุมที่หลากหลายสีสันบนผืนแผ่นดินของราชธาผ่านนิทรรศการชุดนี้ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมให้ผู้ชมทุกวัยได้มีส่วนร่วมกับนิทรรศการ อาทิ ลองโปกศิระษะ การลองแต่งชุดชาวราชธาสถาน และพิพิธภัณฑ์ยังได้จัดกิจกรรมการบรรยายสืบเนื่องเรื่องดนตรี ศิลปะการแสดงตลอดทั้งปี

นิทรรศการทั้ง 3 ชุดนี้จัดแสดงบนพื้นที่ไม่เกิน 400 ตารางเมตร พิพิธภัณฑที่ก่อร่างสร้างตัวมาเป็นร้อยปีกลับมีพื้นที่จัดแสดงเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบสัดส่วนกับวัตถุสะสมจำนวนมหาศาล 3.8 ล้านชิ้น ความสัมพันธ์ระหว่างการใชพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการกับวัตถุในคลังช่างน่าฉงนยิ่งนัก น่าเสียดายที่ไม่มีโอกาสได้เห็นคลังเก็บจะมีจัดการอย่างไร ไม่เหมือนบ้านเราที่เผยแพร่เห็นของทั้งหมดที่มี ของชั้นดีชิ้นเด็ดที่เคยเห็นตามปกหนังสือทางมานุษยวิทยาล้วนอยู่ที่นี้ ที่ Phoebe Hearts Museum 😊😊😊😊😊

โปรดดูรายละเอียดที่ <http://hearstmuseum.berkeley.edu/>

Interactive media สื่อของการมีส่วนร่วม

สิ่งหนึ่งที่ผมมักได้ยินบ่อยๆ คือ หลายพิพิธภัณฑที่มีความต้องการสร้างหรือปรับปรุงห้องจัดแสดงโดยเพิ่มเติมสื่อโต้ตอบ (Interactive media) ที่มีก็จะเต็มไปด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปในการจัดแสดง เช่น การมีระบบแสงเสียงที่นำตื่นต้น การมีภาพเคลื่อนไหว การมีตู้แสดงที่สามารถโต้ตอบกับผู้ชมได้ด้วยการกดปุ่มหรือการมีเซ็นเซอร์ตรวจจับว่ามีผู้ชมเดินเข้ามา เป็นต้น

การคิดถึงสื่อจัดแสดงที่นำตื่นต้นเหล่านี้มิใช่เรื่องผิดแปลกหรือเป็นไปไม่ได้ เพราะภายใต้ความคิดที่จะพัฒนาพิพิธภัณฑให้ผู้ชมมีความสนใจต่อการจัดแสดงของเรา สื่อเทคโนโลยีเหล่านี้ก็สามารถสร้างความนำตื่นต้นให้ผู้ชมได้ไม่น้อย หากแต่การสร้างสื่อเหล่านี้เข้ามาในพิพิธภัณฑมักจะมาพร้อมกับภาระในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงที่สูงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบางชนิดเมื่อชำรุดแล้วไม่สามารถตามตัวผู้สร้างให้กลับมาซ่อมได้เสียด้วย

ครั้งนี้ ผมจึงอยากจะชวนชาวพิพิธภัณฑที่หกลกลับมาทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสื่อโต้ตอบเหล่านี้ ว่าแท้จริงแล้วพวกเรามีทางเลือกอื่นๆ ที่จะสร้างความนำสนใจในการจัดแสดงหรือไม่

สื่อโต้ตอบ (Interactive media) เหล่านี้มีที่มาอย่างไร?

การจัดแสดงในอดีตมีจุดเริ่มต้นมาจากการเก็บรักษาและสะสมสิ่งของต่างๆ เมื่อมีสิ่งของเยอะๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดของและห้องจัดแสดง หลังจากนั้นการจัดแสดงก็พัฒนาต่อไปอีก จากการจัดของจัดแสดงเฉพาะในพื้นที่ส่วนตัว ก็ได้ขยายไปสู่การจัดแสดงให้คนอื่นชม การแสดงของสะสมจึงได้กลายเป็นรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยม โดยเราอาจนึกถึงประสบการณ์ที่พบเห็นบางพิพิธภัณฑที่มีข้าวของวางเรียงรายเก็บไว้เต็มไปหมด หรือพิพิธภัณฑบางแห่งก็ใช้ห้องในพิพิธภัณฑเป็นทั้งห้องแสดง และห้องเก็บสะสมวัตถุ

ในเวลาต่อมา เริ่มมีคนคิดว่าพิพิธภัณฑน่าจะมีประโยชน์ในการให้ความรู้แก่คนทั่วไป เกิดเป็นแนวความคิดที่จะให้พิพิธภัณฑเป็นแหล่งเรียนรู้ (ในคอลัมน์นี้ ซึ่งเสนอให้มี “การเล่าเรื่อง” ในการจัดแสดง ก็เป็นการให้ความรู้

แบบหนึ่งด้วยนะครับ) ที่นี้ก็เกิดปัญหาตามมาว่า การเรียนส่วนใหญ่มักจริงจัง หรือมีรายละเอียดมากเกินไปจนกว่าที่ผู้ชมจะให้ความสนใจไปตลอดการชม ทัศนคติของเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่ความบันเทิงมีหลากหลาย รูปแบบ เป็นเหตุให้นักจัดพิพิธภัณฑ์ทั้งหลายต่างเพียรพยายามที่จะนำเสนอ การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ให้ผู้ชมสนใจไปตลอดการชม

ทำอย่างไรจึงจะเรียนรู้อย่างสนุก? นักจัดพิพิธภัณฑ์จึงได้รวม “การเรียนรู้” (education) กับ “ความบันเทิง/ สนุกสนาน” (entertainment) เข้าด้วยกันเป็นความพยายามสร้าง “การเรียนรู้อย่างสนุกสนาน” (edutainment) ขึ้นในการจัดแสดง บางคนถึงกับกล่าวว่าการจัดแสดงแบบนี้เป็นเสมือนการ “หลอกล่อ โน้มน้าว” ให้ผู้ชมสนใจในเรื่องราวที่เราต้องการนำเสนอ

ในเวลาต่อมาจึงเกิดสื่อที่สามารถโต้ตอบในแบบต่างๆ (Interaction) เช่น กดปุ่มแล้วมีภาพหรือเสียง การดึง สัมผัส การใช้เสียงประกอบ (sound effect) ฯลฯ ขึ้นอยู่กับผู้ออกแบบ นักจัดพิพิธภัณฑ์ หรือผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์แต่ละ ท่าน และบริบทของแต่ละพิพิธภัณฑ์ต่างๆ จนผมคงบรรยายไม่ถ้วน

วัตถุประสงค์ในการใช้ “สื่อของการมีส่วนร่วม”

นับจากนี้ผมอยากจะเสนอให้ตีความความหมายของ Interactive media จำความหมายว่า “สื่อโต้ตอบ” เป็น “สื่อแห่งการมีส่วนร่วม” และตั้งคำถามต่อไปว่า ท่ามกลางความหลากหลายของสื่อเหล่านี้ เราจะเลือกใช้สื่อแบบไหน ให้เหมาะกับพิพิธภัณฑ์ของเรา ซึ่งผมขอแนะนำให้เริ่มต้นจากการพิจารณา วัตถุประสงค์ของเราเสียก่อน คือ

1. เราเลือก “สื่อแห่งการมีส่วนร่วม” เหล่านี้ช่วยให้การจัดแสดง พิพิธภัณฑ์ไม่น่าเบื่อ เพราะถ้าผู้ชมเริ่มเบื่อก็จะเริ่มไม่สนใจต่อการจัดแสดงของเรา อย่างไรก็ตาม เราคงต้องมาพิจารณาให้ดีว่า ความตื่นเต้นเหล่านั้นเหมาะสม หรือคุ้มค่าต่อการจัดแสดงของเราหรือไม่ เพราะหากเทคนิคการจัดแสดง เหล่านั้นไม่กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกับเนื้อหาของเราแล้ว ผู้ชมอาจจะจดจำได้เพียง ความตื่นเต้นของเทคนิคการจัดแสดงเหล่านั้น โดยจดจำเนื้อหาที่เราต้องการสื่อ จริงๆ ไม่ได้เลยก็เป็นได้

2. บางครั้งเนื้อหาเราเยอะมาก แต่ไม่อยากเขียนบนบอร์ด เพราะเกรงว่าจะไม่มีคนอ่าน หรือมีคนอ่านเพียงไม่กี่คน เราจึงนำเนื้อหาเหล่านั้นไปปรากฏ อยู่ แทรกไปอยู่ในสื่อเหล่านั้นโดยวิธีการต่างๆ เช่น การมีป้ายบรรยายให้ผู้ชม บางคนได้หยิบจับ เปิดพลิกขึ้นมาอ่าน หรือการปล่อยเสียงบรรยายรายละเอียดของเนื้อหาเพิ่มเติมผ่านหูฟังเฉพาะบุคคล หรือลำโพงเล็กๆ การมีจอมอนิเตอร์ เฉพาะผู้ชมแต่ละคน ฯลฯ

3. การเรียนรู้บางอย่างต้องเกิดจากการเห็นจริง การลงมือทำหรือ การสัมผัส ไม่ใช่การอ่าน เช่น ในการเปรียบเทียบวัสดุต่างๆ ก็ให้ผู้ชมสัมผัสวัสดุ จริงแต่ละอย่างเทียบกัน การพูดถึงโบราณคดีอาจมีพื้นที่เล็กๆ ให้ผู้ชมทดลอง ขุดดิน หรือการทดลองวิทยาศาสตร์ต่างๆ เป็นต้น

จากวัตถุประสงค์ของการดึงดูดผู้ชมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดแสดง เหล่านี้ อาจเป็นได้ทั้งแนวทางการทำความเข้าใจ แต่ในทางตรงข้าม วัตถุประสงค์ เหล่านี้ อาจกลายเป็นกรอบให้เราคิดว่าต้องมีการเตรียม/สร้าง/เพิ่มเติมอะไร บางอย่าง (เช่น ตู้แสดงใหม่) เข้าไปในพิพิธภัณฑ์ **แต่แท้จริงแล้วหากเรามอง ไปรอบๆ พิพิธภัณฑ์ของเรา เราจะพบว่าเราสามารถเลือกใช้สิ่งรอบๆ ตัวเรา ให้กลายเป็นสื่อของการมีส่วนร่วมได้ทั้งสิ้น**

สร้างความน่าสนใจและเข้ามามีส่วนร่วม (Interaction) ด้วย “สื่อ”

ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้ชมได้ใช้ประสาทสัมผัสอื่นๆ นอกจาก การมองด้วยตา (อ่านตัวหนังสือบนบอร์ด) เรามาทดลองคิดกันดูว่าจะทำอะไร ได้บ้าง เช่น

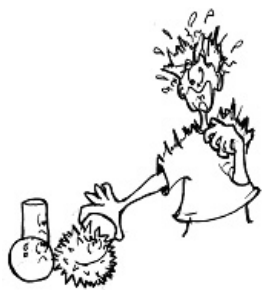
☞ การนำเอาแผ่นป้ายเล็กๆ มาแขวนซ้อนกัน หลายๆ แผ่น โดยแผ่นแรก พยายามเขียนข้อความให้แปลกๆ น่าสนใจ หรืออาจเขียนเป็นประเด็นคำถาม และ บอกให้ผู้ชมเปิด/พลิกแผ่นต่อไป เพื่อดู คำอธิบายเพิ่มเติมหรือไปจนพบคำตอบใน แผ่นสุดท้าย

☞ การชี้ชวนให้ผู้ชมลองสัมผัสพื้นผิวของวัสดุบางอย่างที่เราเตรียมไว้เพื่อเปรียบเทียบกัน

☞ การเอาแผ่นป้ายบรรยายมาแขวนไว้ให้ผู้ชมอ่าน แต่ไม่ได้อ่านหมดในคราวเดียว เพราะผู้ชมต้องหมุนป้ายเหล่านั้นไปมาเพื่อที่จะอ่านส่วนที่เหลือ

จากหัวข้อเหล่านี้ คงเป็นเพียงตัวอย่างเบื้องต้นของกลวิธีในการโน้มน้าว ให้ผู้ชมเข้ามา “เล่นกับเนื้อหา” ในการจัดแสดงของเรา และหากเรานำเอารายละเอียดเฉพาะตัวของแต่ละพิพิธภัณฑ์มาพิจารณาให้ถี่ถ้วน เราอาจจะสร้างสื่อตอบโต้กับผู้ชมที่มีลักษณะเฉพาะของพิพิธภัณฑ์เราก็เป็นได้

สร้างความน่าสนใจและเข้ามามีส่วนร่วม (Interaction) ด้วย “ผู้ชม”

หากเราไม่มีทรัพยากรต่างๆ (เช่น เงิน สื่อทันสมัย) แล้วเราสามารถสร้างความมีส่วนร่วมให้ผู้ชมเข้ามาตอบโต้ในการจัดแสดงได้อย่างไร ผมเสนอว่าเราสามารถใช่ “ผู้ชม” เป็นศูนย์กลางในการมีส่วนร่วมในการจัดแสดงด้วยเช่นกัน โดยใช้ “การลงมือปฏิบัติ” (Hands on)

การลงมือปฏิบัติ ก็เหมือนกับการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติอื่นๆ เช่น การหัดวาดรูป การทดลองวิทยาศาสตร์ การทดลองปั้นดินน้ำมัน ฯลฯ ซึ่งในที่นี้เพียงแต่เราตั้งโต๊ะในห้องจัดแสดงเราสักตัว และนำวัตถุมาให้ผู้ชมได้ลองปฏิบัติ เช่น การหัดจับต้อง/ถือวัตถุ ผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเราก็สามารถสร้างความมีส่วนร่วมได้โดย “ตัวของผู้ชม” นั่นแหละที่เป็นศูนย์กลางที่เรียนรู้เรื่องต่างๆ และผู้ชมเองจะเป็นผู้ที่ให้ความสนใจสูงที่สุด (ก็เป็นคนที่กำลังปฏิบัติอยู่นั่นเอง)

สร้างความน่าสนใจและเข้ามามีส่วนร่วม (Interaction) ด้วย “ผู้เสนอ/ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์”

เหนืออื่นใด ความเรียบง่ายและใกล้ตัวที่สุดของการสร้างความสำเร็จร่วมกับผู้ชม คือ “พวกเรา/ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์” นั่นเอง โดยจากประสบการณ์ที่ได้มีโอกาสเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์หลายแห่งผมพบว่า ความตื่นเต้น ความน่าสนใจ ความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับวัตถุ การจัดแสดง หรือเรื่องราวใดๆ ก็ตามสามารถรับรู้ได้ผ่านการพูดคุยด้วยอัธยาศัยที่ดีกับผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ หรืออาจกล่าวได้ว่า คนเรานี้เองที่เป็นเครื่องมือโต้ตอบที่ดีที่สุด หากเราเพียงพร้อมไปด้วยจิตใจที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ของเรา

การมีผู้ดูแล ผู้มีส่วนร่วมในงานพิพิธภัณฑ์ หรือเด็กๆ ที่เข้ามาเป็นภาคีเทศก์อาสาสมัครในพิพิธภัณฑ์ย่อมเป็นอีกหนึ่งทางเลือก ที่นอกจากจะสร้างความน่าสนใจและความลุ่มลึกในเนื้อหาให้แก่ผู้ชมแล้ว ยังทำให้เกิดมิตรภาพที่ดีระหว่างพิพิธภัณฑ์กับผู้ชมอีกด้วย

ท้ายที่สุดแล้ว ความสำเร็จของการสื่อสาร/การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ย่อมหนีไม่พ้นจากปัจจัย 3 ประการคือ ผู้ส่งสาร (ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์) สื่อ (การจัดแสดง) และผู้รับสาร (ผู้ชม) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ Interactive media ก็คือความพยายามในการสร้างความมีส่วนร่วม/ตอบโต้ระหว่างปัจจัยทั้ง 3 ประการนั่นเอง

ดังนั้น หากพวกเราชาวพิพิธภัณฑ์จะเริ่มคิดถึงการจัดแสดงที่มีการตอบโต้กับผู้ชมแล้ว “ดูแสดงที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเทคโนโลยี” ย่อมเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งในหลายๆ ทางเลือก และมีทางเลือกอื่นๆ สำหรับพวกเราชาวพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเสมอ

เรื่อง..กระดาษ...

กระดาษ...

ฉบับนี้คงต้องขอบอกว่าสวัสดิ์ปีใหม่นะคะเพื่อนชาวก้าวไปด้วยกัน เมื่อฉบับที่แล้วป้าเม่าท์ได้เล่าเรื่องการดูแลรักษาโลหะให้ฟัง ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างหนักเพราะเกี่ยวกับโลหะ ฉบับนี้ป้ามีเรื่องเบาๆ มาเล่าให้ฟัง นั่นคือเรื่องราวเกี่ยวกับกระดาษ

เมื่อหลายวันก่อนป้าเม่าท์มีเวลาว่าง เลยถือโอกาสจัดตู้หนังสือที่ป้ารื้อหนังสือมาใช้แล้วเก็บไม่เป็นระเบียบ ระหว่างขนย้ายหนังสือออกมาเพื่อทำความสะอาดดู ก็พบว่าหนังสือหลายเล่มชำรุดบางเล่มกระดาษกรอบบางเล่มกระดาษกลายเป็นสีเหลือง บางเล่มกระดาษก็บวมพอง แถมนางเล่มเป็นที่อยู่ของแมลงและมีรอยปลวกแทะด้วย ป้าสุดแสบที่จะเสียดายหนังสือเพราะหนังสือบางเล่มเป็นหนังสือเก่าที่แม่ของป้าสะสมไว้อายุมากกว่า 40 ปี ด้วยความเจ็บใจในความไม่เรียบร้อยของตัวเองป้าเลยไปค้นคว้าความรู้และเกร็ดเล็กเกร็ดน้อย ในการดูแลรักษากระดาษและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกระดาษ นำมาเล่าสู่เพื่อนชาวก้าวไปด้วยกันฟังคะ

ความเป็นมาของกระดาษ

ว่ากันว่ากระดาษผลิตขึ้นครั้งแรกในประเทศจีน ทำมาจากเส้นใยของพืช นำมาฉีกให้เป็นฝอยในน้ำแล้วเทหน้าที่มีเส้นใยเหล่านี้ลงบนแผ่นกรองซึ่งเป็นผ้าที่ขึงตึง แล้วทิ้งไว้ให้แห้งหลังจากนั้นจึงแกะออกจากแผ่นผ้าแล้วนำมาใช้ได้ กระดาษรุ่นแรกทำจากผ้าซีริว ต่อมาความรู้เรื่องการทำกระดาษจึงแพร่เข้าสู่

ทวีปยุโรป กระดาษรุ่นแรกๆ ของที่นี่ทำจากผ้าซีริวลินินและฝ้าย ส่วนกระดาษสมัยใหม่มักทำจากเยื่อไม้ ที่ผ่านกระบวนการทางเคมีและผลิตโดยการใช้เครื่องจักร

การเสื่อมสภาพของกระดาษ

กระดาษทำมาจากเส้นใยที่ได้จากพืชมีคุณสมบัติสามารถดูดและคายความชื้นได้ง่าย การเสื่อมสภาพของกระดาษมีสาเหตุได้หลายอย่าง คือ ความชื้น อุณหภูมิ แสง แผลงและรา ความเป็นกรด น้ำ ไฟ และการหยิบจับ

ความชื้น โดยปรกติแล้วในเนื้อกระดาษจะมีความชื้นอยู่ แต่ถ้าในอากาศมีความชื้นอยู่มากกว่ากระดาษ กระดาษก็จะดูดเอาความชื้นเข้ามาให้เท่ากับความชื้นในอากาศทำให้กระดาษขยายตัว แต่ถ้ากระดาษอยู่ในอากาศแห้งมีความชื้นในอากาศน้อยกว่าความชื้นในกระดาษ กระดาษก็จะคายความชื้นออกมาทำให้กระดาษหดตัว ทั้งกรอบ ขาดความยืดหยุ่น ถ้าความชื้นเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระดาษก็ดูดและคายความชื้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้กระดาษเสื่อมสภาพได้เร็วขึ้น

อุณหภูมิ ในที่อากาศไม่ถ่ายเท ถ้าอุณหภูมิสูงความชื้นจะลดลงมีผล ทำให้กระดาษเหลืองและแห้งกรอบ ถ้าอุณหภูมิลดต่ำลง ความชื้นจะเพิ่มขึ้นและอาจเกิดการกลั่นตัวเป็นหยดน้ำ

แสง แสงแดดและหลอดไฟฟ้าชนิดทั้งสแตนและหลอดเรืองแสง เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ และหลอดตะเกียบ มีรังสีต่างๆ แสงแดด และหลอดเรืองแสงมีรังสีอัลตราไวโอเล็ต (UV) ซึ่งมีพลังงานสูงทำให้กระดาษเสื่อมเร็ว ส่วนรังสีอินฟราเรดที่มีมาก ในแสงแดดและหลอดทั้งสแตนก็มีความร้อนสูง ทำให้กระดาษแห้งกรอบหดตัว และย่น

แมลงและรา แมลงที่ชอบทำลายกระดาษ เช่น ปลวก มอด แมลงสาบ ตัวสามง่าม มักจะกัดกินเนื้อกระดาษเพราะเติมไปด้วยอาหารที่โปรดปรานของ

แมลง ส่วนรามักจะขึ้นในที่อากาศอบอุ่นและมีความชื้นสูง ส่วนในที่อากาศเย็น และถ่ายเทได้ดีรามักไม่ค่อยขึ้นราจะทำลายเซลลูโลสและสารเคลือบ ทำให้เกิดรอยเปื้อนและเพิ่มความเปราะบนกระดาษ

น้ำ ถ้ากระดาษโดนน้ำจะทำให้กระดาษบวม และแผ่นกระดาษติดกัน

ราขึ้น ความแข็งแรงของกระดาษ ลดลง มีคราบสกปรกเกาะที่กระดาษ

ไฟ กระดาษเป็นเชื้อไฟอย่างดี ถ้าไฟไหม้กระดาษก็ถูกเผาหมดไม่เหลือ เพราะฉะนั้นต้องระวังศัตรูของกระดาษชนิดนี้ให้ดีนะคะ

การดูแลรักษากระดาษ

ห้องหรือที่เก็บวัตถุต้องปราศจากฝุ่น ไม่มีแมลง ในห้องและที่เก็บวัตถุควรใส่สารป้องกันแมลง เช่น ลูกเหม็น พริกไทย โดยใส่ในถุงผ้า

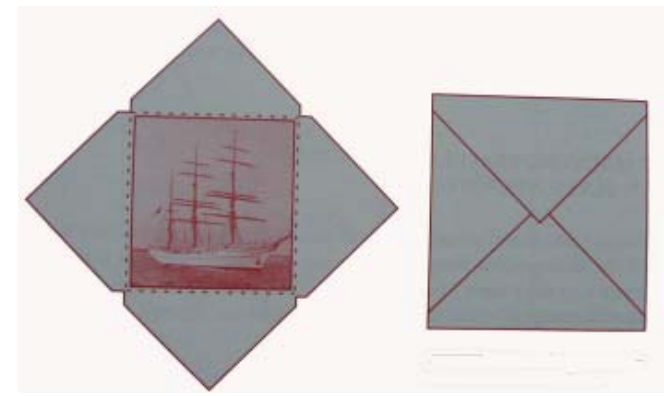
ถ้ากระดาษโดนน้ำท่วมหรือฝนสาดเปียก หากเป็นกระดาษแผ่นๆ ก็ควรแยกออกเป็นแผ่นแล้ววางผึ่งในที่ร่ม ถ้าเป็นหนังสือต้องระวังการขึ้นราและต้องระวังหน้ากระดาษจะติดกัน ควรใช้ที่เป่าผมเป่าลมในอุณหภูมิปกติเพื่อให้กระดาษแห้งเร็วขึ้น หรืออาจนำกระดาษใส่ในกล่องหรือตู้ที่ปิดมิดชิดแล้วใส่ซิลิกาเจลเพื่อช่วยดูดความชื้น

เอกสารที่มีขนาดใหญ่ เช่น แผนที่ ภาพวาดลายเส้น ควรหลีกเลี่ยงการพับ ควรเก็บโดยการวางราบ หากมีหลายแผ่นก็วางซ้อนกันได้ แต่ควรคั่นแต่ละแผ่นด้วยกระดาษปราศจากกรด เช่น กระดาษสา หรือกระดาษขาว บางที่ใช้กระดาษห่อแซนด์วิช นอกจากนี้อาจเก็บด้วยการม้วนโดยใช้แกน แต่แกนต้องมี

เส้นผ่านศูนย์กลางใหญ่พอสมควรเพื่อลดการโค้งงอของกระดาษ แกนที่จะนำมาใช้อาจทำจากกระดาษแข็งหรือท่อพีวีซี (PVC) นำมาหุ้มด้วยผ้าฝ้ายที่ไม่ฟอกย้อมหรือ ผ้าดิบ หรืออาจหุ้มด้วยกระดาษ ส่วนกระดาษที่จะนำมาจัดเก็บควรซ้อนด้วย กระดาษไร้กรดทั้งด้านหน้าและด้านหลัง แล้วจึงนำมาม้วนเข้ากับแกน หลังจากนั้นมัดด้วยเทปผ้า แล้วนำไปแขวนในแนวราบ

กระดาษและหนังสือควรเก็บในกล่องกระดาษแข็งที่ภายในบุด้วยกระดาษสา หากไม่มีกล่องก็ควรเก็บหนังสือบนชั้นโดยวางในแนวราบและ

ไม่ควรวางซ้อนกันเกิน 3 เล่ม และอาจห่อปกหนังสือด้วยกระดาษเพื่อกันฝุ่นและทำให้ปกดูใหม่และสีไม่ซีดจาง

กระดาษแผ่นเล็กๆ เช่น จดหมาย กระดาษบันทึก ธนบัตร แสตมป์ ควรใส่ในแฟ้มหรือซองกระดาษไร้กรด แล้วใส่ลงในกล่องเพื่อป้องกันฝุ่นและแสง การเก็บแสตมป์ต้องระวังเรื่องความชื้น มิฉะนั้นกาวด้านหลังจะละลายเกิดความเหนียว หากต้องการกำจัดกาวออกก็มีวิธีการดังนี้

1. วางแสตมป์คว่ำหน้าลงกับกระดาษไร้กรด
2. ใช้สำลีพันปลายไม้ชุบน้ำกลั่น แล้วนำมาเช็ดเบาๆ ที่ด้านหลังแสตมป์ เปลี่ยนสำลีทิ้งแล้วทำซ้ำจนกว่ากาวจะหมด

3. วางแสดมบ์ลงบนกระดาษแล้ววางทับด้วยกระดาษอีกแผ่น นำวัตถุที่มีความหนักทับบนแสดมบ์เพื่อให้แสดมบ์แบนราบ แล้วทิ้งไว้ให้แห้ง

4. นำแสดมบ์ไปเก็บในช่องกระดาษ หรืออาจใช้ช่องใส่ยาแบบใส่หรือเก็บในอัลบั้ม

กระดาษที่มีกรดสูง เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ หนังสือการ์ตูน กระดาษโทรเลข ควรแยกเก็บ หากสามารถซื้อกระดาษที่ช่วยลดกรดได้ มาใส่ในที่เก็บหนังสือเหล่านี้เพื่อช่วยลดกรดก็เป็นการดี การเก็บกระดาษหนังสือพิมพ์ไม่ควรพับ ควรวางราบและสามารถวางซ้อนกันได้

การจัดแสดงหนังสือโดยการเปิดหน้าหนังสือค้างไว้ ควรมีที่หนุนยันหนังสือทั้ง 2 ด้าน และควรมีวัสดุกันหน้าหนังสือพลิกกลับ และไม่ควรจัดแสดงนานเกิน 3 เดือนเพื่อไม่ให้กระดาษเสื่อมสภาพ และซีดจางเนื่องจากแสง หลอดไฟที่ใช้ส่องไม่ควรให้ความร้อนสูงและไม่ควรส่องมาที่วัตถุโดยตรง

ภาพถ่าย ควรเก็บในที่อุณหภูมิต่ำ เก็บให้พ้นแสง เพราะแสงจะทำให้กระดาษเปื่อย และวัสดุที่เป็นตัวเชื่อมประสานในภาพถ่ายเสื่อมสภาพและซีดจาง อย่าวางภาพถ่ายในที่ที่โดนแสง อาจเก็บในช่องกระดาษหรือกล่องกระดาษ ถ้าเก็บในช่องพลาสติกควรระวังความชื้น

สิ่งของชนิดอื่นที่ทำจากกระดาษ เช่น ตุ๊กตากระดาษ ร่มกระดาษ ควรวางในที่ที่อากาศถ่ายเทสะดวก แสงแดดไม่ส่องถึง อาจห่อด้วยกระดาษไรกรด แล้วเก็บใส่กล่องวางบนชั้นในที่แห้ง เย็น แสงน้อย

เพื่ออนุรักษ์ ลองเอาไปปฏิบัติกับของสะสมประเภทกระดาษหะคะ ของที่เรารักจะได้อยู่กับเราได้นานๆ ป้าเม้าท์ก็จะรีบไปเก็บหนังสือของป้าเหมือนกัน แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้าหะคะ

หนังสืออ้างอิง

ชมพูนุท ประศาสน์เศรษฐ์. การอนุรักษ์ศิลปโบราณวัตถุเบื้องต้น. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2547.
Willams, Don and Louisa Jagggar. **Saving Stuff**. New York : Simon & Schuster, 2005.

10 ข้อควรและไม่ควรปฏิบัติกับกระดาษ

1. เก็บรักษากระดาษในที่ที่ห่างจากแสง
2. ควรเก็บในที่แห้งและมีอากาศเย็น
3. ไม่ควรเก็บไว้ในห้องใต้หลังคาเพราะมีความร้อนและแสงมากเกินไปและไม่ควรเก็บไว้ในห้องใต้ดินเพราะมีความชื้นสูงและอาจเกิดน้ำท่วม
4. ไม่ควรพับกระดาษ รอยพับจะทำให้เส้นใยกระดาษหักงอ ทำให้กระดาษขาดได้ง่าย
5. ไม่ควรเติมน้ำหรือรับประทานอาหารบริเวณที่เก็บกระดาษ น้ำอาจหกทำให้กระดาษเปียกและอาหารก็จะดึงดูดให้แมลงมาหากกระดาษของเรา
6. ไม่ติดเทปและกาวลงบนกระดาษ เพราะเมื่อใช้ไปนานๆ เทปกาวเสื่อมสภาพเป็นสีเหลืองน้ำตาล กาวจะเกิดเป็นลักษณะเหนียว แม้ว่าเอาเทปกาวออกแล้ว คราบกาวก็ยังเหลืออยู่ทำความสะอาดได้ยาก
7. ไม่ควรใช้แม็กซ์หรือคลิปหนีบกระดาษ เพราะมักเกิดสนิมบนโลหะเหล่านั้น
8. ห้ามขีดเขียนบนกระดาษ
9. ไม่ควรวางกระดาษซ้อนกันหนาเกินไป
10. ควรใช้สำเนาในการจัดแสดง ส่วนตัวจริงควรเก็บไว้

เทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ครั้งที่ 1

Local Museum Festival 2008

3 - 5 พฤศจิกายน 2551

ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร คลังชั้น กรุงเทพฯ

โทร 02-880-9429 ต่อ 3606

- ❖ นิทรรศการตระการตาจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นทั่วประเทศกว่า 80 แห่ง
- ❖ วงเสวนา - เล่าเรื่องประสาคนท้องถิ่น
- ❖ สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ด้านพิพิธภัณฑ์
- ❖ รื่นรมย์กับกิจกรรมสาระบันเทิงตลอดงาน

โปรดอดใจรออ่านรายละเอียดในคอลัมน์เทศกาลพิพิธภัณฑ์ ฉบับหน้า

เอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ การเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความหมาย เรื่องราว หรือข่าวของที่เกี่ยวข้องผูกพันอยู่กับท้องถิ่น หรือสถานที่อันเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนั้น พิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มียุหลายแห่งในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีก็มีลักษณะเช่นว่านี้ ด้วยเหตุที่กาญจนบุรีอยู่ติดกับประเทศพม่าและเป็นที่ตั้งของสะพานข้ามแม่น้ำแคว ซึ่งเป็นตำแหน่งยุทธศาสตร์บนเส้นทางรถไฟระหว่างไทย-พม่า เส้นทางรถไฟสายสำคัญของกองทัพญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเซียบูรพา เมื่อกว่า 60 ปีมาแล้ว กาญจนบุรีจึงเต็มไปด้วยเรื่องราว และเรื่องเล่าเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เส้นทางรถไฟสายมรณะ สะพานข้ามแม่น้ำแคว และชีวิตของคนงานสร้างสะพาน นับเป็นพื้นที่หมิ่นที่ฝังอดีตช่วงหนึ่งไว้ที่นั่น และจำนวนไม่น้อยต้องฝังร่างไว้พร้อมกบอดีตช่วงสุดท้ายของชีวิต

สำหรับผู้เขียน เวลาที่นึกถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็มักจะเห็นภาพและเรื่องราวของบุคคลสำคัญ หรือไม้ก็เหตุการณ์ใหญ่ๆ อย่างเช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวในค่ายกักกันของนาซี เหตุการณ์ที่ฝูงบินรบพลีชีพของกองทัพญี่ปุ่นบินเข้าถล่มฐานทัพอเมริกันที่อ่าวเพิร์ลฮาร์เบอร์ หรือฉากอวสานของ

สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มักปรากฏภาพดอกเห็ดตมที่มาแบ่งบานบนท้องฟ้าเหนือเมืองฮิโรชิมาและนางาซากิหลังถูกระเบิดปรมาณู หรือใกล้ตัวเข้ามาในหน้าประวัติศาสตร์ของบ้าน เราก็คงเป็นวีรกรรมของชบวนการเสรีไทย ที่นำโดยท่านรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ เป็นต้น ขณะที่เรื่องราวชีวิตคนธรรมดาสามัญดูเหมือนจะจำกัดอยู่เพียงเรื่องราวของโกโบริ-อังคุมาลิน และตัวละครในโลกจินตนาการอีกจำนวนหนึ่งเท่านั้น

จนกระทั่งได้มีโอกาสไปชมพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หลายแห่งในจังหวัดกาญจนบุรี อาทิ พิพิธภัณฑ์สงคราม อักษะและเชลยศึก วัดไชยชุมพลชนะสงคราม พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟไทย - พม่า หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2 และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำช่องเขาขาด (รายละเอียดคงไม่มีที่พอจะเล่าในจุลสารเล่มนี้น้อยนี้ แต่ถึงเล่าได้ก็คงไม่เหมือนกับไปชมด้วยตัวเอง ฉะนั้นใครขอเชิญชวนให้ท่านผู้อ่านหาโอกาสไปชมให้ได้) สภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นยากลำบากของเชลยศึกที่ถูกบังคับให้เป็นแรงงานสร้างสะพานข้ามแม่น้ำแควและเส้นทางรถไฟ บอกเล่าผ่านวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในช่วงสงคราม ตั้งแต่ของชิ้นเล็กชิ้นน้อยอย่างข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อาวุธยุทโธปกรณ์นาหานั้น ไปจนถึงตู้ใบกรีดไฟ ภาพถ่ายเหตุการณ์ในสมัยนั้น สภาพแวดล้อมที่จำลองขึ้นใหม่ เช่น พื้นที่ก่อสร้าง เรือนนอนของเชลยศึก และที่โดดเด่นกระตบความรู้สึกอย่างมากก็คือ ภาพวาดและคำบอกเล่าของเชลยศึกหรือคนงานสร้างสะพานที่รอดชีวิตมาได้

แม้ว่าพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งจะให้แง่มุมเกี่ยวกับสงครามที่แตกต่างกันไป แต่รวมความแล้วก็ประสงค์ให้เป็นอุทาหรณ์แก่คนรุ่นหลังถึงบทเรียนเลวร้ายในอดีตเอาเข้าจริงจะว่าไปแล้ว โลกนี้ก็ยังมีคนอยู่ด้วยกัน 2 กลุ่ม ที่เกี่ยวเนื่องเอาจริงเอาจังกับสงคราม นั่นคือกลุ่มคนที่กระหายกอบสงครามกับกลุ่มคนที่พยายามหยุดยั้งสงครามและยื่นมือยื่นเท้าให้ตระหนักถึงหายนะของสงคราม คนที่เพียรสร้างอนุสรณ์หรือสัญลักษณ์เพื่อย้ำเตือน และบันทึกบทเรียนส่งมอบต่อคนรุ่นหลังและบางส่วน ในจำนวนนั้นก็คือ ผู้ที่เคยผ่านหายนะและเจ็บปวดตรนหดจากสงคราม ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะในฐานะผู้รอดชีวิตจากสงคราม หรือผู้ที่พลัดพรากสูญเสียญาติมิตรผู้เป็นที่รักไปในสงคราม

ท้ายที่สุด แม้คิดที่ได้จากพิพิธภัณฑ์กลุ่มนี้ก็คือ พิพิธภัณฑ์อาจไม่จำเป็นต้องเป็นสถานที่บอกคำตอบหรือให้ข้อมูลเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นต้นทางของคำถาม จุดประกายความคิด หรือสร้างประสบการณ์ให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจแก่ผู้มาเยือน ด้วยวิธีการสื่อสารและจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ดังเช่นที่ ขบวนการไฟสายประสบการณ์ของคณงานสร้างทางรถไฟไทย-พม่า ได้นำพาเราไป พิพิธภัณฑ์ที่สามารถสนทนาหรือเชื่อมโยงกับพื้นที่นอกพิพิธภัณฑ์ จึงเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจ และหากทำได้ดีก็จะทำให้การจัดแสดงและการสื่อสารไม่จำกัดอยู่เฉพาะวัตถุ บ้ายคำบรรยาย และการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ ดังเช่นตัวอย่างการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟไทย - พม่า ที่จวนนิทรรศการด้วยบานหน้าต่างที่เปิดออกไปยังสุสานทหารสัมพันธมิตรที่ตั้งอยู่ใกล้ๆ กัน

เมื่อมองไปนอกหน้าต่าง เห็นสุสานทหารสัมพันธมิตรนับพันที่ตั้งเรียงรายไปกับเส้นทางรถไฟสายมรณะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเรื่องที่น่าอินต้อย่างยิ่งที่มีอนุสรณ์สถานรำลึกถึงท่านเหล่านี้ แต่หากมองเลยไปให้ไกลกว่านั้น หลังจากที่ยังมองออกไปนอกหน้าต่าง พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้ตั้งคำถามให้แก่ผู้มาเยือนคนหนึ่งว่า แล้วอีกหลายหมื่นเรือนแสนคนเล่า คณงานชาวเอเชียจากประเทศอาณานิคม คนพื้นเมืองอีกหลายหมื่นเรือนแสนคนที่ฝังร่างอยู่ที่นั่น หลายหมื่นเรือนแสนคนที่ยังไม่มีป้ายชื่อหน้าหลุมฝังศพ ไม่ถูกบันทึก และจดจำในปริมณฑลสาธารณะ จะยังมีเรื่องราวของผู้คนในสงครามอีกมากมายเพียงไร ที่แม้ร่างกายสาบสูญ ทว่าทิ้งร่องรอยอยู่ในความทรงจำของญาติมิตรและคนที่เคยรู้จัก เรื่องราวที่โลกยังไม่รับรู้และสังคมยังไม่ทันสังเกต...เรื่องราวของผู้ไร้นามที่สาบสูญ

ศิลปะศาสนาชั้นยอดที่พิพิธภัณฑ์ปาฏาน (Patan) เนปาล

เนปาล เป็นประเทศที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสองประเทศอารยธรรมใหญ่คือ จีนและอินเดีย ประวัติศาสตร์เนปาลเกิดขึ้นในหุบเขากาฐมัณฑุ (Kathmandu Valley) แสดงถึงทั้งความรุ่งเรืองและความล่มสลายของราชวงศ์ต่างๆ แม้เนปาลจะเป็นประเทศเล็กๆ ที่อยู่ระหว่างสองอารยธรรมใหญ่ แต่ก็มีรูปแบบวัฒนธรรมเฉพาะตนเอง วัฒนธรรมเนปาลเจริญสูงสุดในราชวงศ์มัลละ (ค.ศ. 1200 - 1769) กษัตริย์มัลละที่นำเนปาลไปสู่การเป็นหนึ่งในชาติที่เจริญและเข้มแข็งในเอเชียในปลายศตวรรษที่ 14 คือ พระเจ้าจยสตีตี มัลละ (Jayasthiti Malla)

ในปี ค.ศ. 1482 เนปาลถูกแบ่งออกเป็นสี่อาณาจักร คือ กาฐมัณฑุ บักตะปุร์ บะเนปา และลลิตปุร์ หรือปาฏาน แต่ละแห่งมีอำนาจอธิปไตยไม่ขึ้นต่อกัน กษัตริย์ในแต่ละอาณาจักรทั้งสิ้น ต่างปรารถนาที่จะเป็นผู้นำในงานศิลปะที่โอ้อวดระการตา ทำให้เกิดการชิงดีชิงเด่นประชันงานศิลปะขึ้น ดังนั้นในช่วงหนึ่งงานฝีมือในแบบเนวาร์ (Newars-ชนเผ่าดั้งเดิมของเนปาล) ตามวัดและวังไม่ว่าจะเป็นงานไม้ โลหะ หินและม้วนกระดาษ ฯลฯ ทำให้อาณาจักรของเนปาลกลายเป็นแหล่งศิลปะและสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแห่งหนึ่ง

ของโลก จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1979 ยูเนสโกได้ประกาศขึ้นทะเบียนหุบเขากาฐ്മณฑุเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

นครที่ได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางงานจิตรศิลป์และหัตถศิลป์ (City of Fine Art) คือ เมืองปาฏาน (Patan) ตามภาษาพื้นเมืองเรียกว่า ลลิตปุรี ตั้งอยู่บนที่ราบสูงเหนือแม่น้ำบาดมาตี (Bagmati River) ทางตอนใต้ของกรุงกาฐ്മณฑุ เป็นนครที่พระพุทธศาสนาเคยรุ่งเรืองในอดีต มีจารึกโบราณที่บอกไว้ว่า ปาฏานเป็นเมืองที่มีความสำคัญมาแต่ก่อน และเชื่อกันว่าพระเจ้าอโศกมหาราชจักรพรรดิแห่งชมพูทวีปเคยเสด็จมานครแห่งนี้เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 3 และสถาปนาเมืองปาฏานเป็นมหานคร โดยทรงแต่งตั้งราชาขึ้นปกครอง หลังการสังคายนาพระเจ้าไตรปิฎก ครั้งที่ 3 ณ นครปาฏลีบุตร แคว้นมคธ พระองค์ยังส่งสมณทูตคือ พระมหัณเฑาะระ มาประกาศและเผยแผ่พุทธศาสนา ณ นครแห่งนี้ ในเมืองปาฏานมีอารามพุทธสองชั้น ที่มีลานตรงกลาง เรียกว่า บะฮาล (Bahal) ไม่น้อยกว่า 136 แห่ง และวัดสำคัญอีก 55 แห่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาและงานศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมของชาวเนปาล นอกจากนี้จัตุรัสดูร์บาร์ (Patan Durbar Square) ที่อยู่ใจกลางเมือง ยังได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในโลกในด้านการวางผังเมือง ถนนเข้าเมืองโบราณตัดตามแนวเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตก แบ่งตัวเมืองออกเป็นสี่ส่วน มีจัตุรัสและพระราชวังเป็นศูนย์กลาง โดยพระราชวังปาฏานแห่งนี้ถือเป็นงานสถาปัตยกรรม

ชั้นเอกที่งดงามของเนปาล และยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ปาฏานในปัจจุบันด้วย

พิพิธภัณฑ์ปาฏานตั้งอยู่ภายในพื้นที่พระราชวัง Keshav Narayan Chowk ที่ก่อสร้างมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1734 ต่อมาในปี ค.ศ. 1983 ภายใต้การริเริ่มของศาสตราจารย์ Eduard F. Sekler อาจารย์ด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยความร่วมมือและสนับสนุนจากรัฐบาลเนปาล และรัฐบาลออสเตรเลีย ได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระราชวังแห่งนี้ โดยผสมผสานสิ่งอำนวยความสะดวกสมัยใหม่เข้าไป หากแต่ยังคงรูปแบบและความงามตามแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด ใช้งบประมาณทั้งสิ้นถึง 2.7 ล้านดอลลาร์ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปิดให้เข้าชมครั้งแรกในปี ค.ศ. 1997

พิพิธภัณฑ์มีศิลปะวัตถุและวัตถุสมบัตินับล้านชิ้น และได้คัดเลือกชิ้นเด่นนำมาจัดแสดงจำนวน 200 ชิ้น ศิลปะวัตถุที่นำมาจัดแสดงล้วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตศาสนาในแบบพุทธและฮินดูที่สร้างขึ้นในหุบเขากาฐ്മณฑุ ไม่ว่าจะเป็นโลหะ ทองเหลือง งานแกะสลักโลหะ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในปาฏานและยังคงมีการผลิตและสร้างสรรค์ศิลปะเช่นนี้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังจัดแสดงวัตถุที่มีในเมืองปาฏานเอง และวัตถุบางส่วนมาจากอินเดีย ทิเบต และหิมาลัยันตะวันตก ส่วนใหญ่แสดงถึงเรื่องราวของจิตวิญญาณและประวัติศาสตร์ศิลปะอันเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวเนปาล

พิพิธภัณฑ์มีห้องจัดแสดงทั้งหมด 8 ห้อง (Gallery A- H) แบ่งเป็น 3 ชั้น ชั้นแรกจะพบกับวัด Keshav Narayan Temple วัดเล็กๆ ในแบบย่อส่วนของจักรวาล งานแกะสลักหินและไม้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 จนถึงช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ส่วนชั้นที่สองจัดแสดงในชื่อห้องเทพเจ้า อาทิ ห้องของพระคิเวและครอบครัว คือพระแม่ปามารวดีและพระคเนศ และศิลปะวัตถุจำพวกเทวรูปเทพเจ้าแกะสลักกลดลลาย ตะเกียงน้ำมันเพื่อการบูชา หินแกะสลักคิ้วลิ่งคโยนี ภาพวาด ภาพสเก็ตส์ เรื่องราวสัญลักษณ์ ความหมายของเทวรูปและเทพเจ้าที่แสดงท่าทางต่างๆ ในศาสนาฮินดู ชาวเนปาลส่วนใหญ่เชื่อว่าพระพรหมคือผู้สร้าง พระวิษณุผู้รักษา และพระคิเวผู้ทำลาย และหน้าที่ของพระพรหมได้สำเร็จลุล่วงแล้ว ส่วนพระวิษณุและพระคิเวยังมีบทบาทสำคัญในโลกมนุษย์ โดยพระวิษณุมีหน้าที่ดูแลชีวิตและกิจกรรมที่ดำเนินไปในโลกและอวตารลงมา

ยังโลกในปางต่างๆ พระองค์จึงทรงปรากฏในงานศิลปะ ในรูปปลา เต่า หมูป่า สิงโต ฯลฯ

ส่วนห้องของพระวิษณุ พระอุมา มีศิลปะวัตถุสำคัญคือ กระจกส่องหน้า ทำด้วยทองเหลืองแกะสลักงาช้างลวดลายวิจิตร ส่วนอีกสองห้องจัดแสดงศิลปะวัตถุที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาในแบบของมหายาน ผสมผสานในแบบทิเบต ซึ่งมีหลักความเชื่อว่า บุคคลสามารถเข้าถึงนิพพานได้โดยประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์คือผู้ที่ปฏิบัติธรรมจนตรัสรู้ แต่ได้ชะลอการเข้าสู่นิพพานเพื่อช่วยเหลือสัตว์โลกอื่นให้พ้นทุกข์ ซึ่งห้องนี้จัดแสดงขั้นตอนการหล่อเศียรพระพุทธรูป นอกจากนี้ยังแสดงแผนท้อธิบายการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีเนปาลเป็นศูนย์กลาง

เรื่องราวศิลปะวัตถุที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑน์ ยังได้ถูกออกแบบให้เข้ากับวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ภายนอกกำแพง เมื่อมองผ่านช่องหน้าต่างไปยังนอกพระราชวัง ที่ทุกวันก่อนฟ้าสาง ผู้เลื่อมใสในศาสนาเริ่มวันใหม่ด้วยการภาวนาองค์เทพที่พวกเขาเคารพ จาริกไปตามศาสนาสถานต่างๆ ที่ผ่านกาลเวลานับร้อยๆ ปีในเมืองปาฏานในเมืองหอบหิวเครื่องบูชา เพื่อนำไปถวายทวยเทพทั้งหลาย บางถือจานทองแดงใบเล็กๆ บรรจุข้าวตอกดอกไม้และผงสีแดง หลังจากโปรยของดังกล่าวถวายเทวรูป บางส่วนเก็บมาบดเป็นเนื้อเดียวเพื่อแต่งแต้มหน้าผากระหว่างตาทั้งสองข้าง เรียกกันว่า ตีกา (Tika) อันเป็นสัญลักษณ์แทนการสังสติดของเทพ การประกอบพิธีบูชาเช่นนี้มีขึ้นตลอดเวลาในทุกโอกาสและเทศกาลสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ มนต์เสน่ห์แห่งศิลปะสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม ได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของชาวเนปาล อันเป็นเอกลักษณ์จนทุกวันนี้ ไม่ต่างอะไรกับพิพิธภัณฑน์ที่มีชีวิตที่เปี่ยมด้วยความศรัทธาและความงามที่ผสมกลมกลืนกันได้อย่างลงตัว

□ **“ผมเป็นระดับผู้อำนวยการ ปัดกวาดเช็ดถู**

เปิดปิดประตู ล้างส้วม...ของเราไม่ได้สวยเลอเลิศ..

**แต่เป็นไทพวน ต้องดูแบบลาวา
ไม่ใช่จะง่ายนะ ทำอย่างนี้” □**

สาธิต โสรังประสพสันติ
พิพิธภัณฑน์ผ้าทองคำ หาดเสี้ยว สุโขทัย
18 ธันวาคม 2550

ขอเชิญส่งข่าวแนะนำพิพิธภัณฑน์ กิจกรรม และเรื่องราวเกี่ยวกับของสะสมชิ้นสำคัญ ฯลฯ เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑน์ได้ที่
โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑน์ท้องถิ่น
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 10170
โทรศัพท์ 0-2880-9429 ต่อ 3506 โทรสาร 0-2880-9332
e-mail : academic@sac.or.th หรือ www.sac.or.th
(กองบรรณาธิการขออนุญาตเก็บความหรือตัดทอนเนื้อหาของข่าว บทความ หรืออื่นๆ ที่ท่านส่งมา เนื่องจากจำนวนหน้ากระดาษจำกัด)

สารบัญ

3	จากใจบรรณาธิการ	26	แนะนำพิพิธภัณฑ์
5	เล่าชาวพิพิธภัณฑ์	29	นิทรรศการทำมือ
8	เรื่องเล่าริมสนาม	34	นานาเคล็ด(ไม่)ลับ
12	พิพิธภัณฑ์สวนนา	40	เห็นของต้องเห็นคน
14	สัมภาษณ์พิเศษ	43	เรื่องเล่าทายเล่ม
24	ใต้ฟ้าเดียวกัน	47	คมคิดสะกิดใจ

จุดสร้างเพื่อชุมชนพิพิธภัณฑ์ จัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ

ที่ปรึกษา บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)
 ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กออินตกุล ผู้อำนวยการ
 ผศ.สุรรณา เกียรติไชยศรี

บรรณาธิการ ปณิศา สุระวาสี

กองบรรณาธิการ สรินยา คำเมือง ชวลิตร์ บุญเกียรติ ศรีพร ศรีสินธุ์ไธ

รูปเล่ม/พิสูจน์อักษร ชานุกิทยศิริประเสริฐ จุฑามาศ ลีมรัตน์พันธ์ นวพรรณ บุญธรรม
 ศิริช นนทระวงษ์ กิพชวัลย์ เมธาราชฎูร

ประสานงาน สรียา บุญธรรม สมศักดิ์ แก้วนุช

โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น
 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
 เลขที่ 20 ถนนบรมราชชนนี เขตลี้จ้งชั้น
 กรุงเทพฯ 10170

กรุณาสง

